

Ramon Llull'un Zihin Dünyası ve Orta Çağ Üniversitelerinde Arapça Öğretimine Etkisi

Selman Dilek

Öz: Ramon Llull, İslam medeniyeti ile Hristiyan Avrupa arasındaki etkileşimin hemen her boyutuyla yaşadığı bir çağın düşünürüdür. Haçlı Seferleri nedeniyle askeri doktrin in hâkim olduğu atmosferde, Müslümanları öncelikle ilmi bir ikna sürecinden sonra ancak barışın ve kalıcı siyasi hâkimiyetin tesis edilebileceğini iddia etmiştir. Ramon, misyonerliğin başarısını muhatap toplumların dillerini entelektüel yetkinlikte bilmeye ilişkinlendirmektedir. Katolik öğretinin yeni bir dil ve mantık ekseninde açıklanma ihtiyacını vurgulayarak, İslami literatürün araştırılması ve Müslüman âlimlerin ile idarecilerin, geliştirilen düşünce sistemi vasıtasıyla ikna edilmesini salık vermektedir. İslam eleştirisine yeni bir boyut kazandıran Ramon için Katolik inancı ve toplumları tehdit eden bir diğer sorun ise Avrupa'daki İbn Rüşdçülerdir. Sapkınlığın farklı çeşreleri ile mücadelede Arapça yine bir kaynak dili olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çok yönlü Hristiyan âlimi, İslam ile karşılaşmanın tüm sahalarda dil öğreniminin gerekli olduğunu savunduğundan bu yönde manastır açmış ve üniversitelerde Arapça öğretimi için Kraliyet ve Papalık nezdinde girişimlerde bulunmuştur. Nihayetinde 1312 yılında Vienne Konsili ile dört üniversitede Arapça eğitiminin başlaması kararı alınmıştır. Bu araştırma, Rönesans ve sömürgecilik sonrası yoğunlaşan Arapça ve İslam çalışmalarının Orta Çağ'daki köklerini Ramon Llull üzerinden incelemektedir. Ramon'un eserleri doğrultusunda, Avrupa üniversitelerinde Arapça öğretiminin başlama sürecinin düşünsel arka planı tartışılmaktadır.

Anahtar kelimeler: Ramon Llull, Orta Çağ Üniversitesi, Arap Dili öğretimi, dil ve misyon, İslam eleştirisi, İbn Rüşdçülük.

Abstract: Ramon Llull was an intellectual from an era when the interaction between Islam and Western Christianity was experienced in almost all its aspects. Under the domination of a military doctrine through the crusades and Reconquista, Ramon had put forward the idea of peace related to missionaries. He tried to develop a system that would explain the Catholic doctrine within the framework of a new language and logic while writing about how to achieve sovereignty in Muslim lands. Ramon related the success of the missionary to knowing the language of the societies being addressed. In this context, the language and literature of Islam must be researched in order to convince Muslim scholars and administrators. For Ramon, who had added a new dimension to the criticism of Islam, another problem that had been threatening Catholicism was the Averroism in universities. Once again, the Arabic language appeared as a source language in the struggle against medieval heresy. Because this versatile intellectual supported learning the language for all fields that encounter Islam, he established a monastery for learning Arabic and attempted to have Arabic taught at Kingdom and papal authorities. Eventually, the Council of Vienne decided to start having Arabic taught at four universities. This research examines the sources for studies on Arabic and Islam during the Post-renaissance and colonial periods through Ramon Llull. By studying his works, the intellectual background for teaching Arabic at medieval universities is discussed.

Keywords: Ramon Llull, Medieval University, teaching of Arabic Language, language and missionary, criticism of Islam, Averroism..

@ Dr. selmandilek@gmail.com

Giriş

Kuzey Afrika üzerinden Batı Avrupa'ya ilerleyen İslam fetihleri, başlangıçta siyasi ve askerî tehdit olarak algılsa da Orta Çağ Hristiyanlığının hemen her sahasında baş gösteren karşılaşmalarla entelektüel ve kültürel bir meseleye dönüşmüştür.¹ Yedinci asırda Heraclius'un temin ettiği Hristiyan birliğin dağılması ve Kutsal Topraklar'ın² Müslüman himayesine geçmesi sonrası Katolik Kilisesi, bir taraftan Batı Roma coğrafyasında düzenin tesisine meşgul olmakta diğer taraftan doğunun yeniden ele geçirilmesi üzerinde çalışmaktadır. İslam fetihlerinin durdurulması akabinde Müslüman coğrafyaya yönelik Haçlı Seferleri ve karşı-fetih (rekonkista) girişimleri ile eş zamanlı olarak erken dönem etkileşimin inançsal düzeyde ortaya çıkardığı apolojik literatür, araştırma ve eleştiriyi esas alan teolojik bir mahiyete evrilmiştir. Fakat sapkın hareketler, tarikatlar arası ihtilaflar ve bilhassa Paris merkezli tartışmalar, dışarıda mücadelenin sağladığı iç bütünlüğü tehdit etmekteydi. Bu doğrultuda Orta Çağ Katolik paradigmasının, askerî başarısızlığın neden olduğu siyasi kargaşa, felsefe-bilimin Latin dünyasına aktarımı ile farklı yönelişler ve İslam'ın Hristiyan inancına eleştirileri olmak üzere üç sahada karşılaştığı meydan okumaya cevaben geliştiği ifade edilebilir.³ Öncelikle haricî bir fenomen olarak algılanan İslam tehdidinin, kilise otoritesinin zayıflaması ile iç karışıklıklarla ilişkisi, farklı sahalardaki sorunların çok boyutlu birer iç mesele hâline gelmesine yol açmıştır. Orta Çağ Kilisesi'nin dinî düşünceden toplum idaresine kadar hemen her sahada karşılaştığı İslam'la yüzleşmenin boyutları Ramon Llull'un hayatı ve eserleri üzerinden gözlemlenebilmektedir.⁴ Ramon, Katolisizmin karşılaştığı sorunların nasıl çözüleceğine yoğunlaşmakta ve önerilerini bizatihi hayata geçirmeye gayret

- 1 Bartlett, Haçlı Seferleri'nin ve daha genel anlamda İslam karşıtlığının Orta Çağ Avrupa kimliğini tayin ettiğini ifade ederken (Bartlett, 1993, ss. 197-220), Le Goff Doğu Romalı ve Müslüman ötekinin Orta Çağ Avrupasının oluşum sürecinde iki temel etken olduklarını belirtir (Le Goff, 2005, ss. 25-28). Ayrıca bkz. Tolan, 2002, ss. 275-284.
- 2 Antik dönemde, Hristiyan hacıların Kudüs yolculuklarını tanımlayan *terra sancta*, 1009'da Müslümanların Kutsal Mezarı yıktıkları şayiası sonrasında savaş çağrısında bulunan Papalık ile askerî bağlam kazanmıştır. Kutsal Topraklar ifadesini destekler mahiyette düzenlenecek savaşlara da hac yolculuğunu ifade eden *peregrinatio* ve *expeditio* benzeri tanımlar verilmesi de dikkat çekicidir.
- 3 Hristiyan düşünce tarihini, paradigmatik evreler bağlamında okuyan Küng'e göre Orta Çağ Katolik paradigması her ne kadar Agustinus'la doğmuşsa da asıl çerçevesini Thomas'la kazanmıştır. Thomas'ın temel meselelerinde hâkim olan tartışmayı Orta Çağ'a taşıyan Müslüman düşünürlerin etkisi yadsınmaz (Küng, 2007, ss. 336-340).
- 4 *Doctor illuminatis* olarak şöhret bulan Ramon, günümüz Batı dillerinde Ramon Llull, Ramon Lull veya Raimund Lull gibi farklı şekillerde anılmaktadır. Orta Çağ literatüründe ise Raymund, Ramon, Raimund, Raimundus olarak kayda geçmiş olmakla birlikte makalede günümüz Batı araştırmalarında daha sık tercih edildiği için "Ramon" kullanılmaktadır. Diğer şahsiyetler ise Orta Çağ yazınına sadık kalınarak Latince şekliyle yer almaktadır.

etmektedir. Bu durum Haçlı Seferleri'ndeki başarısızlık karşısında yeni mücadele yöntemi arayışını ve bu doğrultuda misyonerlik düşüncesini öne çıkarmaktaydı. Adil savaşın (*bellum iustum*) neden Tanrı'nın inayetine mazhar olmadığı sorusuna Orta Çağ Hristiyan âlimleri, İsevi davetin ve havari yaşam ilkesinin terk edilmesini gerekçe göstermekteydiler. Ramon'un iştirak ettiği bu yaklaşım, savaşın başaramadığına misyonerlikle ulaşılabileceği ve doğrudan Kutsal Topraklar'da Hristiyan hâkimiyetinin tesis edileceğini kabul etmekteydi. Rekonkista bu doğrultuda savaştan ziyade bir ihtida hareketi olarak yorumlanmakta, askerî müdahale ve siyasi baskının yanında Hristiyanlığa davet faaliyetleri yürütülmekteydi.⁵ Ramon ve destekçileri ancak yabancı dili ve dil vasıtasıyla dini yeterince tanındıktan sonra inancın tebliği gayesiyle hayata geçirilen savaşın meşru olabileceğini ifade etmişlerdir. Nitekim bizzat Papalığın himayesinde ve bilhassa Müslümanların yaşadığı Güney Avrupa'da misyoner yetiştirmek üzere dil eğitimi veren manastırlar açılacaktır. Katolik Kilisesi'nin kurumsal politikası hâline gelen Arapça öğretiminin bir diğer sacayağını da İslam araştırmaları oluşturur. Böylelikle dine davet gayesiyle ilişkili olsa da bireysel çabalarla gerçekleştirilen İslam eleştirisi kurumsal boyuta taşınmıştır. Tasvir edilen bu ortamda, Hristiyanlığın içerisinde bulunduğu buhranı aşmaya yönelik teklif sahibi bir düşünür olarak Ramon, İslam etkisinin kırılması ve Müslümanların irtidatları noktasında Arapça ve İslam'ın öğrenilmesine yönelik faaliyetler yürütmüştür. Bu ve benzeri girişimler neticesinde 14. asır Avrupa'sında manastırlarda İslam araştırmaları başlamış ve belirli üniversitelerde Arapça eğitimi hayata geçirilmiştir. Bu makalede, Arapça ve dolayısıyla İslam'a yönelik bakış açısını anlamlandırabilmek için hayatı ve eserleri tanıtıldıktan sonra Ramon'un zihin dünyası, devraldığı miras ve çağında bıraktığı izler bağlamında incelenmektedir. Arapça eğitimin başlaması, yenilgiler neticesindeki siyasi boyutları, Kilise'de dinî birlik arayışları, İslam felsefesinin üniversitelerde neden olduğu tartışmalar başta olmak üzere çok boyutlu nedenlerine değinilmektedir. Tüm bu etkenlerin bileşiminden meydana gelen bir zihin dünyasına sahip olan Ramon'un entelektüel biyografisi eşliğinde Arap dili öğrenimine bakışın zihni arka planı tartışılacaktır.⁶

5 İberya Kiliseleri yeniden fetih mücadelesinin teolojik zeminini misyonerliğin bir yorumuna sığınarak ve insanlığın kurtuluşuyla ilişkilendirerek kurguladılar. Bu nedenle Augustinus'un kavramsallaştırdığı ve temelde savunma esaslı "adil savaş" öğretisi Haçlı Seferleri'ni meşrulaştırdığı gibi rekonkistaya da anlam vermiştir. Fakat Hristiyan inancının ve memleketi savunmasını gerekçe gösteren Antik dönem "adil savaş" düşüncesinden, Hristiyan milletin muhtemel düşman saldırısına karşı korunması için "kutsal savaş" öğretilerine doğru bir kavramsal dönüşüm yaşandığını da vurgulamak gerekir (Schrey, 1990, s. 29).

6 Araştırma müddetince, Ramon'un kendi biyografisini içeren *Vita coetanea* Latince ve Katalanca aslı ile İngilizce çevirisini içeren eser (Ocana, 2017) kullanılmıştır. Bonner, Ramon'un bir kısım eserlerini iki cilt halinde bir araya getirerek *Selected works of Ramon Llull* (1985) adıyla yayınlamıştır. Yine Bon-

Latin skolastik eğitimi yerine klasik Arapça tahsili görüp bu dilde eserler telif eden, felsefe eleştirisi ve ilahiyat öğretilerinde İslamî gelenekten istifade eden Ramon'un dil eğitimine yaklaşımını bazı araştırmacılar misyonerlik gayesiyle sınırlasalar da, bu değerlendirme Orta Çağ entelektüel dünyasını tasvir açısından oldukça yetersizdir (Daiber, 1981, ss. 47-57). Hristiyanlığa daveti esas almakla birlikte Arap dil eğitimi, Müslüman âlimleri iknadan Aristotelesçi filozoflarla münazaralara kadar farklı sahalarda ihtiyaç duyulan bir gerekliliktir. Savaş karşıtlığı ve tüm inançlara serbestî tanıyan evrensel barış düşüncesini esas aldığına yönelik bir diğer Ramon tasviri ise bütüncül bir okumadan oldukça uzaktır (Llull, 2018, ss. 170-173).⁷ Hayatının farklı evrelerinde kaleme aldığı eserlerin karşılaştırılması, onu yalnız diyalog kültürünün geliştiricisi olarak öne çıkarmanın ne kadar yanıltıcı olduğunu ortaya koyacaktır.⁸ Fransisken geleneğine sadık kalarak misyonerliği öncelese de savunma maksatlı güç kullanımını reddetmemekte, Kutsal Topraklar'ın müdafaası için savaş taktiklerini içeren kitaplar kaleme almaktadır. Hristiyan inancı yegâne hakikati temsil ettiğinden barışın ikamesi, hemen her meselede diyaloga geçilerek Hristiyanlığın tebliği için zemin sağlayacaktır. Yani Müslüman coğrafyada hâkimiyet tesisi, Hristiyanlaştırma gayesine matuftur ve Arapçanın öğrenilme nedenlerinden birisi de budur. Aşağıda daha ayrıntılı tartışılacağı üzere Ramon'da misyon, savaş ve düşünce, İslam'a karşı birbiriyle iç içe üç mücadele sahalarıdır ve her biri dil eğitiminin önemini gösterir. Yine bu makale bağlamında, Orta Çağ'da İslam araştırmalarını ve Arapça eğitimi başlatan zihniyetin, Yeni Çağ ve sonrası oryantalist yaklaşım ile ne derece bağdaştırılabileceği hususunun Ramon ve çağdaşları dikkate alındığında yeniden değerlendirilmesi gerektiği ortaya çıkacaktır.⁹ Modern şarkiyatçılığın

ner tarafından hazırlanan Ramon'un hayatı ve eserlerini içeren *Doctor Illuminatus: A Ramon Llull Reader* (1994) önemli bir kaynak niteliğindedir. Ramon'un düşünce sistemini özetlediği *Ars Brevis*'in ise Fidora tarafından Almanca tercümesi ile birlikte Latince metni içeren baskısı kullanılmıştır. Ramon'un tüm Latince eserlerini bir araya getiren, 1959'da Freiburg Üniversitesinde başlayıp hala devam eden ve yirmi bir cilde ulaşan *Opera Omnia/Latina*'ya belirli ifadelerin tam metnine ulaşabilmek için müracaat edilmiştir. Ramon'un eserlerini internete aktaran Barcelona Üniversitesi Institut Ramon Llull tarafından yürütülen Ramon Llull Database projesi (<http://www.ub.edu/llulldb/index.asp?lang=en>) ve yine aynı kurum tarafından hazırlanan Ramon'un hayatı ve eserleri hakkında ayrıntılı bilgileri içeren internet adresinden araştırmada istifade edilmiştir. Ramon'un İslam'a bakış açısı noktasında Lohr, Daiber ve Akasoy'un, Arapça eğitimle ilgili yaklaşımı hususunda ise Burnett ve Loop'un çalışmaları incelenmiştir.

- 7 Katolik Kilisesi'nin tarihinde ilk defa İkinci Vatikan Konsili'nde diğer dinlerin hakikatle ilişkisi tartışılmış ve bu bağlamda (Papalık metinde herhangi bir atıf bulunmasa da) Ramon Llull'un barış düşüncesi gündeme getirilmiştir (O'Collins, 2013, ss. 34-42). Meşhur *Nostra Aetate*'de ifade edildiği üzere diğer dinlerde hakikat arayışı vardır ve ilahi izler bulunmaktadır. Fakat bu durum (Ramon'da da olduğu gibi), hakikatin kâmilan Hristiyanlıkta tezahür ettiği inancını perdelemez, dolaylı olarak ötekinin neden Hristiyanlığa yönelmesi gerektiğine işaret eder.
- 8 Dünya barışını, dinlerin barışına bağlayan *weltethos* düşüncesini temellendirmek üzere Ramon'u değerlendiren Dierksmeier da benzer bir tutum sergilemektedir (Dierksmeier, 2018, ss. 1-17). Fakat barışın Hristiyanlaşmaya hizmet ettiğine inanan Ramon'un eserlerinin genel ve mukayeseli tahlili farklı bir izlenim vermektedir.
- 9 Rüeegg başta olmak üzere üniversite tarih yazımında, dil eğitiminin devamlılığını koruyamaması ve

köklerinin, Orta Çağ'da olduğu iddiasını destekleyecek karşılaştırmalı incelemelere ihtiyaç duyulmakla birlikte bilhassa dil eğitimine ve ötekiye dair bilgiye yaklaşım temel alınarak İslam araştırmalarının Orta Çağ'da başlayan ve sürekliliğini koruyan bir gelenek olup olmadığı konusu tartışılmaya muhtaçtır. Müslümanlarla savaş, Hristiyanlığa davet ve Arapçadan felsefe-bilimin nakli bağlamında gerçekleşen eğitim ile sömürgeciliğin ve daha genelinde politikanın ihtiyaç duyduğu bilginin tedariki açısından araştırmaya yönelik arasında benzer tutum bulunmaktadır. Nihayetinde muhteva itibarıyla farklılık gösterse de her iki yöneşte, dil eğitiminin ve dinî araştırmanın araçsallaşması ve bilginin nesneleşmesi durumu söz konusudur. Ramon'da görüleceği üzere Hristiyanlığın hâkimiyetini meşrulaştıran, inancın hakikatle özdeşleşmesi ve diğer toplumları incelemenin onları dönüştürmek için bir vasıta olması, geç oryantalizm ile Orta Çağ İslam ilgisi arasında birçok bağlantı kurmaya müsait bir zemin sağlamaktadır. Bu bağlamda getirilebilecek eleştiri, Orta Çağ'da hem bilim ve kültür hem de yenilgiler nedeniyle Hristiyan camianın İslam karşısındaki edilgen durumu ile Yeni Çağ'da keşifler ve sömürgecilikle eş zamanlı olarak Batı dışı toplumların nesneleştirilmesi arasındaki farktır. Fakat bu eleştiri de İslam'a yönelik ilgiyi yalnızca siyasi tahakküme bağlaması itibarıyla eksiktir çünkü Rönesans'tan Aydınlanma'ya kadar en azından entelektüel düzeyde İslami bilginin etkisi söz konusudur (Akasoy ve Giglioni, 2010, ss. 4-21). Nihayetinde Ramon ve çağdaşlarının yaklaşımı da yalnızca edilgen olarak tanımlamaz, Müslüman toplumları dönüştürme hedefi aşîkârdır. Mamafih İslam'ın araştırmaya konu olması ve dilinin öğrenilmesi süreci Yeni Çağ'a has bir olgu değildir ve Orta Çağ'da çok boyutlu ilgi sonrası kök salmış ve yine aynı şekilde çeşitliliğini koruyarak devam etmiştir. Geç Orta Çağ'da Arapça eğitimin üniversitelerde akamete uğraması, Ramon'un ve diğer girişimlerin devamlılığını koruyamadığı anlamına gelmez. Çünkü eğitim ve bilgi aktarımı yalnız üniversiteler vasıtasıyla devam etmemektedir; manastırlar, saraylar vs. farklı ilmî örgütlenmeler söz konusudur.¹⁰ 14. yüzyılın ilk çeyreğindeki farklılık ise Arapçanın üniversite müfredatına alınmasıdır ve bu doğrultuda cevabını aramamız gereken soru ise 16. yüzyıl sonrası üniversitelerde Arap diline yaklaşım ile Orta Çağ'daki tecrübe arasında zihni paralellüğün boyutlarıdır.

Yeni Çağ'da üniversitelerin dönüşümü dikkate alınarak Orta Çağ üniversitelerindeki Arapça öğrenimi ve İslam araştırmalarına yer verilmemektedir (Rüegg, 1992, ss. xix-23). Bu dolaylı olarak modern Batı'nın farklı toplumların araştırılmasına ve dönüştürülmesine yönelik tavrını, Orta Çağ'ın hâkim atmosferinden ayırıştırılmaktadır.

- 10 Üniversitelerde baskın teolojik müfredatın en azından Melanchthon'a kadar korunduğunu ve bilimsel araştırmaların yegâne otağının üniversiteler olmadığını hatırd tutmak gerekiyor. Yani bilginin aktarım süreçlerini yalnız üniversitelere hasretmek baştan hatalı olacaktır. Örneğin; üniversitede ders vermiş olan Ramon üniversiteden yetişmemiştir. Arapça felsefi eserlerin tetkiki, Cluny'de olduğu gibi manastırlarda, tarikatların himayesinde gerçekleşebileceği gibi II. Friedrich'in sarayında olduğu üzere aristokratların himayesinde devam etmektedir.

Haçlı Çağında Bir Düşünür: Hayatı ve Eserleriyle Ramon

Müslümanlara karşı askerî tedbirin doğrudan Kilise'nin stratejik tercihi haline gelmesi ile savunmadan saldırıya geçişin tezahür ettiği militarist paradigma, Haçlı Seferleri'nde hayata geçmiştir. Bu doğrultuda 1099 yılında Birinci Haçlı Seferi ile Kudüs, Haçlı idaresine girmişse de 1187'de Hittin Muharebesi neticesinde yeniden İslam hâkimiyetine geçmiştir. Seferler başarısızlıkla neticelendiğinden bir asırlık askerî mücadeleden geri çekilmiştir ve Müslüman coğrafya üzerinde hâkimiyeti temin edecek farklı yol haritaları arayışı baş göstermiştir.¹¹ İslam'a karşı mücadele Hristiyan dünyanın ittifakını desteklediğinden, Kilise içi ihtilafların ve sapkınlığın önlenmesinde etkili olmuştur. Katolik birliğin sağlanmasına yönelik stratejinin tek açılımı da seferler değildir; rekonkista ve engizisyon, Haçlı fikriyatının tecelli ettiği farklı yönelişlerdir. 13. yüzyıl rekonkistasının en önemli hadiselerinden birisi de 1229 yılında Aragon Kralı I. Jamie'in¹² Mayorka'yı ele geçirmesidir. Üç asırlık İslam idaresine son verilen bu savaşta Muvahhidler'e karşı kılıç kuşanan şövalyelerden birisi de aslen Barcelonalı tüccar bir aileye mensup olan Ramon'un babasıdır. Zaferden üç sene sonra Mayorka'da dünyaya gelen Ramon, çok kültürlü bir dünyada hayata adım atmıştır. Hristiyan hâkimiyeti sonrası Kıta Avrupasından yaşanan göçler ile ada, Avrupa ile Kuzey Afrika arasında farklı kültürlere imkân tanıyan ticaretin merkezi haline gelmiştir. Babasının kraliyet maiyetinde olması, Ramon'un sarayda yetişmesine olanak vermiş ve böylece II. Jamie'in dostluğunu kazanmıştır. Edebî sanatlara olan ilgisi nedeniyle Troubador nazmında derinleşmiş ve şövalyelik idealini dillendirdiği şiirler kaleme almıştır. Ramon, aşk ve edebiyatla meşgul olduğu bu dönemi hayatının ilk evresi olarak görür; 1262 yılında ise art arda yaşadığı manevi tecrübelerle şahit olduğu çarmıhta İsa vizyonları sonrası nedamete kapılarak uzlete çekilir (Llull, 2017, s. 75). "Tanrı'nın dünyayı terk edip kendini Mesih'in hizmetine adanmasını" istediği bu süreci ihtida (*conversio*) olarak tanımlar.¹³ Dinî tahsilini tamamlamak üzere

- 11 Çok boyutlu Haçlı stratejisini değerlendiren Praver, Kilise tarafından uzun vadeli bir kolonyal imparatorluk stratejisi güdüldüğünü ve Hristiyanı birlik inşası da temelde Akdeniz hâkimiyeti ile gerçekleşebileceğinden, Orta Doğu'yu ele geçirme planının, Kutsal Topraklar'ı Müslümanlardan kurtarma ideali olarak yansıtıldığını ifade etmektedir. Kutsal Topraklar'da Hristiyanlığın yeniden hâkimiyeti ile İslam'a karşı bir dekolonizasyon hedeflenmektedir ki bu aslında Kilise'nin siyasi etki alanını genişleten yeni bir kolonizasyon arayışıdır (Praver, 1972, ss. 473-477).
- 12 Jamie/James/Jamue (1276) Mayorka'yı Ebu Yahya'dan aldığı savaş, Mayorka tarihini içeren Mahzumi'nin *Tarih'ul Mayurka*'sında ayrıntılı anlatılmaktadır. Jamie, Moğollarla birlikte bir Haçlı Seferi yapmayı planlamışsa da İslam kültürüyle iç içe bir saray hayatı yaşamaktadır. Kendi döneminde Huneyn b. İshak'tan tercüme yaptırılmış, Endülüs'ten bilginleri davet etmiş ve sarayını dinler arası münazaralara açmıştır (Frassetto ve Blanks, 1999, ss. 122-125).
- 13 "Conversio" ifadesi, Ramon tarafından özellikle tercih edilmiş olmalıdır; bir taraftan Dilenci tarikatlarında ve

Paris'e yola çıkmışsa da Barcelona'da Pennafort'un yönlendirmesi ile Mayorka'ya geri dönmüştür. Bir Arap üstadından¹⁴ tahsil gördüğü dokuz yıllık Mayorka eğitimi ve bir süre Cezayir (Bicaye) ve Tunus ikameti esnasında kaleme aldığı ilk eserleri, eğitimin içeriği hakkında bazı işaretler vermektedir.¹⁵ İlk eserlerinden olan *Lògica d'Algatzell*¹⁶ (Gazali Mantığı) ve *Llibre De Contemplació* (Tefekkür Kitabı), Arapça kaleme aldığı nüshalar bir araya getirilerek Latince ve Katalanca yazılmıştır. 1274 yılında Randa Dağı'nda inzivaya çekildiğinde bazı ilhamlara mazhar olur ve ileride *Ars*'ta bir araya getireceği metinlerin bir kısmını telife başlar. Ramon yaşadığı manevi hâllerin uç alanda faaliyet göstermesi gerektiğine işaret ettiğine karar verir: Hristiyan inancını açıklayan en iyi kitabı kaleme almalı, Arapça öğretilen dil okulları açmalı ve inançsızları Hristiyanlığa çağırmalıdır. Bu doğrultuda 1276'da II. Jamie'yi ikna ederek Papalığın desteği ile dil manastırını Miramar'da açar. Sonrasında Montpellier'e geçerek, kendi hayat hikâyesinden öğeleri içeren ve ilk romanlardan olan *Blaquerna*'yı kaleme alır. Bu süreçte harf sembolizmine dair *Ars Demonstrativa*'yı hazırlar.¹⁷

1287'de IV. Phillipp'in huzuruna çıkarak Paris Üniversitesi'ndeki sapkın akımın tasfiye edilmesi ve üniversite bünyesinde dil dersleri verilmesi talebinde bulunur. 1290'da tekrar Montpellier'e geçerek en iyi kitap olarak tasarladığı *Ars*'ı yazmaya devam eder. Fransisken Tarikatı'na intisabı İtalyan manastırlarda ders vermesini sağlar.¹⁸ Doğru seferlerinin nihayete erdiğinin işareti olan 1291'de Akka'nın Mısır Memlûklüleri tarafından fethi, Hristiyan dünyada yeni bir buhrana neden olur.

- Fransiskenlerde de manevi uyanışı tarif etmekte diğer taraftan misyonerliğin hedefine işaret etmektedir.
- 14 “Emptoque sibi ibidem quodam Saraceno, linguam arabicam didicit ab eodem” (Llull, 2017, s. 88). *Vita*'da köle olduğunu söylediği (muhtemelen işgalden sonra köleleştirilmiş sınıftan) Arap hocası hakkında yeterli bilgi bulunmamaktadır. Dokuz sene sonrasında eğitimin devam edememesinin sebebi bu âlimin (Ramon'un olmadığı bir sırada) Hristiyanlığa hakaret ettiği gerekçesiyle ağır şekilde dövülmesidir. Kendisini köle olarak tutan kişiyi öldürmeye kalkıştığından hapsedilmiştir. Askerler öldürmek istese de Ramon engellemiş, hapse ziyarete gittiğinde ise hocasını asılı halde bulmuştur (Llull, 1993, ss. 16-17).
 - 15 Bonner, mektuplarını dikkate alarak tahsil sürecinin Arapça hocası ile Palma yakınlarındaki Sistersiyen Manastırı arasında geçtiğini ve bu dönemde dil ve mantığa dair giriş kitaplarını tetkik ettiğini belirtir (Llull, 1993, s. 15).
 - 16 *Makasid'ul Felâsife*'nin ilk tercümesi Gundissalinus (1190) tarafından yapılmıştır; Ramon ise bundan bağımsız olarak Latince ve Katalancaya çevirmiştir (Gazali'yi tercihi üzerine bkz. Akasoy, 2012, ss. 33-59).
 - 17 *Ars demonstrativa* (Llull, 1985, ss. 305-568) kısa sürede Papalık makamına ulaşmış ve ilmi çevrelerde ilgi uyandırmıştır. Belirli harflerin anlamlarını, ilahiyatın temel hususlarını sembolize eden figürler ile daire ve şekilleri muhtevidir. Her bir ilahi ismin bir harf ile özdeşleştirildiği bu eseri, Lohr *İlm-i Huruf*'un uyarlaması olarak değerlendirir. Lohr, İbn Haldun'un sufi metafiziğinde harflerin anlamları üzerine verdiği malumatın Ramon'un geliştirdiği öğretisi ile benzeştiğini birçok örnek vererek tespit etmiştir (bkz. Lohr, 1984, ss. 63-65).
 - 18 Ramon'un Miramar Manastırını destekleyen Fransiskenler, Fransa'da da onu himaye etmeye devam etmektedirler (Llull, 2017, ss. 36-38). Fransisken Tarikatı Başüstadı olan Gaufredi, üniversitede kabul görmeyen Ramon'un 1289-95 yılları arasında manastırlarda ders vermesini sağlamıştır.

1292'de Ramon, Papa IV. Nikolaus'a sunmak üzere Haçlı Seferleri üzerine bir risale kaleme alır. 1297-1299 yılları arasında Paris'te kalarak yeniden İbn Rüşdçülük bağlamında tartışmalara dâhil olur. 1299'da Kral misyonerlik için Barcelona'da bulunan cami ve sinagoglar da konuşma yetkisi verir. Oldukça hareketli yaşam öyküsü, 1301'de muhtelif Müslüman vilayetlerde misyonerlikle devam eder. 1305 yılında yeniden Paris'e gelir ve İslam dünyasına yönelik mücadele üzerine fikirlerini serdettiği *Liber de Fine*'yi kaleme alır. Bu yıl Ramon'un teşviki ile Papa V. Clemens, Aragon Kralı'yla bir araya gelerek Haçlı Seferleri üzerine yeni yol haritasının çalışıldığı bir toplantı düzenler.

1309'da Papalık Kuryesinin Avignon'a taşınarak Fransız himayesine girişi ile Ramon'un fikirleri daha merkezî bir hâl almıştır. Bu süreçte farklı manastırlarda iki yüz civarında vaaz verir. 1310'da Paris Üniversitesi'nden ikna ettiği hocalar *Ars Brevis*'in ders kitabı olarak okutulmasını destekleyen bir bildiri kaleme alırlar. Ramon'un teşviki ile Vienne Konsili'nde (1311-1312) hem heretik akımlara ve İbn Rüşdçülere karşı tedbir alınmış hem de üniversitelerde Arapça eğitiminin başlatılması kararlaştırılmıştır. 1314 yılında Tunus'a misyon seferine çıkan Ramon, Sultan'la görüşerek eserini takdim eder. 1316'da Tunus'tan Mayorka'ya yola çıktığı esnada ölmüşse de Hristiyanlığa davet esnasında taşlanarak öldürüldüğü şeklinde efsaneler hızla Avrupa'da yayılmıştır. Bu nedenle uzun süre şehit olarak kabul edilen Ramon'un ileri yaşında hastalanarak öldüğü düşünülmektedir.¹⁹ Siyasetten savaşa, dinî düşünceden edebiyata kadar neredeyse her alanda iz bırakan Ramon'un iki yüz seksenden fazla eserinden Latince ve Katalanca olan elli yedisi günümüze ulaşmıştır. Elli kadar Arapça kitap kaleme aldığını, Arapça çeviri ve notları bulunduğunu ifade etse de günümüze ulaşmamıştır.²⁰ Kilise'nin askerî doktrinden misyonerlik düşüncesine geçiş sürecinde arayışlara cevap bulma gayretiyle yalnızca Orta Çağ'da değil Rönesans ve Aydınlanma devirlerinde de etkisi devam etmiştir.

19 Ramon'un ölümüyle ilgili hususlara http://quisestlullus.narpan.net/eng/51_vita_eng.html adresinden 18.09.2018 tarihinde erişilmiştir.

20 Günümüzde Ramon, Katalan edebiyatını temsil eden bir figür olarak karşımıza çıksa da o kendisini "Arabicus Christianus" olarak nitelemektedir: "Quidam homo christianus arabicus, cuius nomen erat Raimundus" (Lohr, 1984, s. 58). Lohr ayın makalede, 1394 yılında teslise dair Arapça bir eserinin Fes Sarayı'nda tartışıldığını ve Sultan'ın eserin dilinden etkilendiğini ifade etse de bununla ilgili kayınl nerede bulunduğunu belirtmez (Lohr, 1984, s. 60).

Dinî Düşüncede Arayışlar: Ramon'un Fikrî Kökleri

Ramon'un İslam'a karşı üç sahada mücadeleyi içeren düşüncesinin kökleri, Orta Çağ Katolisizminin üç farklı çehresinde, Petrus Venerabilis, Fransiscus Assisiensis ve Ramon Pennafort'ta aranabilir. Askerî yenilgi ve sapkınlığın yayılması nedeniyle otoritesi sarsılan Papalığın itibarını kazanan bu üç şahsiyet, misyonerliği (Fransiscus), İslam araştırmalarını (Venerabilis), misyon ve savaş öğretilerinin sentezlenmesini (Pennafort) kurumsal bünyeye aktarmışlardır. Montboissier asilzadelerinden olan Petrus Venerabilis (1156) erken yaşlarda intisap ettiği Cluny Manastırı'nda kısa sürede Manastır idareciliğine yükselmiş, iktisadi kaynaklarını genişleterek Manastır, ilahiyat eğitiminin merkezlerinden biri hâline getirmiştir. İlk çalışmalarında, Haçlı düşüncesinin dinî meşruiyetinin sağlanmasına katkı sunmuş dolaşısıyla Müslümanlara karşı mücadelenin Hristiyan öğretisi çerçevesinde açıklanmasına dair eserler kaleme almıştır. Venerabilis'i Orta Çağ Hristiyanlığının İslam tasavvurunun oluşmasında önemli kılan husus, İslam araştırmalarının ve Arapçadan çevirilerin başlamasındaki etkin rolüdür. Venerabilis'in faaliyet gösterdiği bu dönemde I. Haçlı Seferi'nin muzaffer propaganda atmosferi hâkimdir. 1141-1142 yıllarında manastırları denetim maksadıyla İspanya'ya seyahat etmiş ve burada İslam'ı yakından tanıma imkânı bulmuştur. Ona göre yoğun kültürel etkileşimin gölgesinde dinî hayatı idame ettiren yarımadanın İslam'dan arındırılması stratejisi, öncelikle İslami etkinin anlaşılmasını gerektirmektedir. Bu nedenle İslam inancını tüm yönleriyle sistematik bir tahlile tabi tutmaya ihtiyaç vardır (Kritzeck, 1964, ss. 195-197). Nitekim bu seyahat sonrası İslam'ı tanımaya yönelik bir programı hayata geçirmiş ve böylece Cluny Manastırı, İslam çalışmalarının merkezi hâline gelmiştir. İslam'ın temel öğretilerini özetleyen *Summa Totius Haeresis Saracenorum* (Sarazelerin Tüm Sapkınlıklarına Dair Summa) ve İslam inancını tenkit ettiği *Liber Contra Sectam Sive Haeresim Saracenorum* (Sarazen Heretizminin Tenkidi Hakkında Kitap) eserlerini kaleme almıştır. Bu eserler, giriş literatürünü oluştursa da teslis başta olmak üzere Hristiyan inancına yönelik eleştiriler karşısında klasikleşmiş savunma yazınına aşarak İslam'ı ana metinlerinden inceleyerek eleştirme seviyesine çıkmaya çalışmaktadır. Mamafih Venerabilis'in eserleri, gelişmekte olan skolastik üniversite Latincesi ve bilimsel üslubu çerçevesinde kaleme alınmıştır. Bir diğer önemli faaliyeti ise Kur'an'ı tercüme ettirmek üzere bir heyet teşkil etmesidir. Kur'an tercümesi bağlamında oluşan Toledo heyetinden yetişenler, bir tercüme okulu kurulmasını sağlamışlardır.²¹ Ramon'un İslam felsefesiyle iştigali ve bu doğrultuda Arapça öğre-

21 Toledo'daki faaliyetler ve tercüme edilen eserler hakkında bkz. Öztürk (2015, ss. 56-80).

niminin gerekliliği düşüncesinin ilk izlerini Venerabilis'te bulabilmekteyiz. Ramon öncelikle İslam'ın araştırılması ve doğrudan ana metinler ekseninde eleştirinin gerçekleşmesini hedefler. Bu nedenle Arapça eserler Latinceye çevrilmelidir ama bu yalnızca eleştiri maksatlı olmayıp Arapça bilim de Latinceye aktarılmalıdır.

İkinci Haçlı seferi yenilgisi, Katolik Kilisesi'ni bir iç muhasebe sürecine sürüklemiş, Haçlı propagandasının dinî temsilcileri, Tanrı'nın neden Hristiyanların mağlubiyetini irade ettiğine cevap aramaya çalışmışlardır. Nitekim Müslümanların Hittin zaferi sonrası ve Üçüncü Haçlı Seferi öncesi, *Audita Tremendi* fermanında (1187) Papalık, yenilginin nedenlerini Hristiyan âleminin günahlarına bağlamaktadır.²² Bu eleştiriler, savaş yerine farklı bir yol haritası takip edilmesi gerektiği düşüncesini beraberinde getirmişti. Bu doğrultuda Hristiyanlığın ilk çağında gelişen misyonerlik yönteminin yeniden hayata geçirilerek başarıya ulaşılabileceği kanaati, yenilgiler sonrası baş gösteren arayışlara cevap niteliğindedir. Fransisken Tarikatı'nın kurucusu olan Franciscus Assisiensis (1181-1226), misyonerliği, savaşa alternatif bir yöntem olarak teklif etmesiyle Kilise desteğini kazanmıştır. Hristiyanî mesajın basit ve kolay anlaşılabilir tarzda sunulduğu takdirde kabulünün daha mümkün olacağı savından hareketle, Müslüman toplumlari hedef alan üç misyon seferine çıkmıştır. 1212'de Fas'a, 1214'te İspanya'ya ve V. Haçlı ordusuyla birlikte Mısır'a gitmiştir. Eyyubilerin mağlup edilerek Kudüs'ün ele geçirilmesi hedeflenen V. Haçlı Seferi'ne (1217-1221) Francis ise taraflari ikna etmek üzere katılmıştır (Batuk, 2009, ss. 199-231). İncanın ikamesi için şiddeti meşrulaştıran ve Haçlı düşüncesinin temel dayanak noktalarından olan adil savaşa ancak savunma durumunda başvurulabileceğine inanmakta ve misyonun ulaştırılması için şiddet kullanımına karşı çıkmaktadır. Hristiyan hakikatının intişari, o hakikate münasip bir üslup ile mümkün olabileceğinden havari ölçüsünde davet tarzı hayata geçirilmelidir. Dimyat'ta Sultan Kamil'in huzuruna çıkan Fransis'in görüşmesinin içeriği ve ayrıntıları hakkında yeterli bilgi bulunmamaktadır.²³ Fakat misyonerlikteki kararlılığı ve cesareti, neticesiz savaşlara alternatif arayışında olan (başta İberyadaki) din adamlarının ilgisini çekmiştir. Ramon öncelikle kendi manevi bağını (Tarikata

22 *Audita Tremendi* Papalık Fermanı, Temmuz'daki Hittin yenilgisinden sonra 7 Ekim'de Müslümanların Kudüs'ü yeniden fethi üzerine 29 Ekim 1187'de toplanarak hazırlanmış ve üçüncü sefer hazırlığı çağırısı yapılmıştır. Savaşın yanında yenilgiye de dinî anlam yüklenmesini Riley-Smith, Batı'nın ahlaki zafiyeti olarak betimler (bkz. Riley-Smith, 2005, ss. 134-137).

23 Misyonerlik tarihinin efsaneleşmiş bu görüşmesinde Franciscus gerçekten de Sultan'a Hristiyanlığı tebliğ etmiş midir sorusuna cevap vermek oldukça zor. Sultan Kamil, İbn Dihye'nin talebesi olduğu gibi edebiyat ve belagatte yetkin bir kişilikti. Sultan'ın entelektüel portresi, Ramon'un misyonerlere getirdiği eleştiriyi hatırlatmaktadır.

intisabı ile) Francis'e nispet etmektedir ve iki hususta onun getirdiği yaklaşımı geliştirmeye çalışır. Havarilerin korkusuzca ölümü göze alarak misyona çıkmalarına benzer şekilde, şiddet terkedilerek Tanrı'nın beklentisi olan yabancıların Hristiyanlığa kazandırılmaları ile uğraşılmalıdır. Francis, misyonun doğru ulaştırılması için müntesiplerine Arapça öğrenimi tavsiyesi ettiğinden Ramon bu yaklaşımı daha sistemli ve kurumsal boyutta hayata geçirmek üzere Katolik merkeze taşır.²⁴ Ayrıca Fransiscus'un izinden giderek dinî meşruiyeti sorunlu olan askerî doktrinini başarısız kaldığını belirtecektir. Arapçaya vâkıf olmadan misyonerliğin neticeye ulaşamayacağına, savaşla kazanılan zaferlerin misyon olmadan neticesiz kalacağına inanmaktadır.

Ramon, yaşadığı vizyonlar neticesinde Francis'in izinden gitmeye karar verir ve tüm malını satarak üç kutsi mezarın ziyaretinden oluşan hac seferine çıkar, sonrasında da eğitimini tamamlamak üzere Paris'e gitmeye karar verir. Dominiken Tarikatı'nın II. Üstadı Ramon Pennafort'la (1275) görüştüktan sonra Paris Üniversitesi'nden vazgeçerek Mayorka'ya geri döner. Pennafort'la yaptığı görüşme Ramon'un düşünce hayatını belirlemesi açısından bir eşik noktadır. Çünkü Mayorka'ya geri dönen Ramon burada bir Arap hocadan dokuz yıl dil ve felsefe eğitimi alacaktır. Pennafort, Bologna'da hukuk ve Barcelona'da ilahiyat tahsilinden sonra Dominikan Tarikatı bünyesinde görev almıştır. Hristiyan esirlerin kurtarılması, engizisyon ve rekonkista hayata geçirilmesi için gayret etmiş, Balear Adaları'nda savaflara katılmıştır. Bununla birlikte zorunlu din değiştirmeye yönelik baskıların arttırılması için girişimlerde bulunmuş ve 1242'de Aragon Kralı'nın misyonerliği himaye kararı almasını sağlamıştır (Bautz, 1994, ss. 1281-1285). İslam inancına yönelik eleştiriler de kaleme alan Pennafort aynı zamanda Thomas Aquinas (1274) ile arkadaşır ve *Summa Contra Gentiles*'nin²⁵ kaleme alınmasını teşvik etmiştir. İslam'a karşı askerî sahada yürütülen mücadelenin kifayet etmeyeceği ve teorik karşılaşmanın kaçınılmaz olduğuna inanan düşünürler arasında değerlendirebiliriz. Askerî müdahale ile fikrî mücadelenin, inancın hakimiyeti merkeze alınarak bütünleştiği bu yak-

24 "Llull'un birçok önerisi ve bilhassa vaizlerin yetiştirilmelerinde dilin iyi bir şekilde kullanımı düşüncesi klerik öncülere dayanıyor... Llull'un edindiği şiirler, Francis'in takipçilerine ilk buyrukları arasında yer alıyor" (Johnston, 1996, s. 141). Fransiscus, dilin sadeliği ve anlaşılabilirliğini salık vermiş ve talebelerinden Arapçayı öğrenmelerini istemişti ve daha sonra Fransisken manastırlarında başlayan Arapça eğitim, yerel lehçeleri konuşabilmeyi hedeflemekteydi. Şunu da ifade etmek gerekir ki Ramon Fransiskenlerden farklılaşarak, elitlere ve daha önemlisi entelektüellere hitap etmeyi öncemiştir. "Onların (toplumun önde gelenleri) dinlerini değiştirmeleriyle diğerleri de dinlerini değiştirecektir" (Llull, 2017, s. 19).

25 Thomas'ın 1265'te tamamladığı ve asıl adı *Liber De Veritate Catholicae Fidei Contra Errores Infidelium* (Kâfirlerin Hatalarına Karşı Katolik İmanın Hakikati Hakkında) olan kitabı, Müslüman düşünürleri ve sapkınların iddialarını tenkit maksadıyla kaleme almıştır (bkz. Akyol, 2005, s. 32).

laşımında, Ramon'un idealleştirdiği sentez hayat bulmuştur. Pennafort, Ramon'un misyonerlik düşüncesinin gelişimine etki etmiş ve Paris'te hâkim İbn Rüşd eksenli tartışmanın etkisinde kalacağı endişesiyle üniversiteye gitmesini engellemiştir.²⁶ Lohr'a göre Pennafort'un Ramon'un Paris'ten vazgeçirmesi, onun Latince yanında Arapça da öğrenmesini gerekli görmesidir ve bu yalnızca misyonerlik maksadıyla da değildir. Paris teologlarının İslam geleneğine vukufiyetlerinin noksanlığına şahit olmasından ötürüdür (Lohr, 1984, s. 58).²⁷ Nihayetinde Pennafort, bir taraftan eserleri vasıtasıyla İslam inanç ve düşüncesinin tenkidıyla meşgul olmakta diğer taraftan rekonkista ve Haçlı düşüncesi arkasındaki zihniyeti inşa eden militarist politikanın hayata geçirilmesinde dinî zemini kurgulamaktadır. Bu nedenle Ramon'un zihniyetinin ana istikametini tayin eden nihai kişi olarak Pennafort'u görebiliriz. Nitekim Ramon fikir, davet ve savaşa yayılmış olan farklı mücadele sahalarının nasıl aynı gayede buluşabileceği noktasında çıkış yolu arayışındadır. Bunun yanında dil okullarına öncülük eden şahsiyetlerden birisi de yine Pennafort'tur. Tunus'ta Hristiyan esirlerin kurtarılması maksadıyla Arapça dil derslerini başlattığından erken oryantalizmin öncü şahsiyeti olarak görülür.²⁸ 1259-1281 yılları arasında Barcelona, Murcia ve Valencia'da da Arapça eğitimin başlamasını sağlamıştır. Pennafort'un İslam'a bakış açısını ve dil öğrenimi ile ilgili fikirlerini Ramon'a aktardığı ve Ramon'un da bu doğrultuda çalışmalarını sürdürdüğü görülmektedir.

Venerabilis, Francis ve Pennafort, apolojik karaktere sahip ilk devir İslam eleştirilerinin, doğrudan ana metinlerin tahliliyle daha doktriner mahiyete kavuştuğu evrenin, farklı tarikatlara mensup olmakla birlikte Papalığın desteğini kazanmış üç şahsiyettir. Ramon, üçünün de faaliyet gösterdiği hemen her alanda, Papalık ve Kraliyet huzurunda, askerî topluluklarda, Müslüman memleketlere misyon seferlerinde ve üniversitede felsefe-din tartışmalarında boy göstermiştir. Fakat Ramon'un İslam'ın ve Arapçanın öğrenilmesine yönelik bakış açısını belirleyen etkenleri yalnız skolastik camia ile sınırlamak doğru olmayacaktır. Nitekim uzun süre bir Müslümandan dersler almış ve Kuzey Afrika'da eğitimine devam etmiş-

26 Vita'da ailesi ve arkadaş çevresinin de razı olmadığı ve fikrini değiştiren kişinin Pennafort olduğunu belirtiyor: "...frater Ramonus de ordine Praedicatorum, qui quondam domini Gregorii noni compilauerat Decretales, suis persuasionibus et consiliis diuerterunt et eum ad ciuitatem suam, Maioricarum scilicet redire fecerunt" (Llull, 2017, s. 88).

27 "In Lull he seems to have seen the opportunity for a true encounter between the mature Islamic civilization and the still culturally under-developed world of Latin Christendom" (Lohr, 1984, s. 58).

28 Tunus'ta eğitim almaya giden, Toledo okulundan sekiz Dominiken rahibinden birisi de Ramon Marti'tir (1285). 13. yüzyıl oryantalizmi "Ramon" isimleri etrafında dönüyor gibidir. Ramon Marti İbrani diline de vâkıf olup daha ziyade Yahudilik eleştirisi ile tanınmıştır; Talmud'u ve Kuran'ı tenkit ettiği İbranice ve Arapça eserleri bulunmaktadır.

tir. Günümüz araştırmaları, Ramon'un geliştirdiği öğretinin hemen her safhasında Müslüman düşünce geleneğinin izlerini tespit edebilmektedir. Bu durum, Arapça öğreniminin yalnız Haçlı çağının konjonktürü gereği karşı bir hamle olmadığını, kültürel etkileşimden siyasi ihtilaflara kadar çok boyutlu değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Ramon'un İslam'a ve Arapça Bakış Açısı

Ramon yaşadığı manevi tecrübeden mülhem, Kutsal Kilise mensuplarının ruhani ve fikri yetiştirme tarzlarını tasvip etmemekte ve bir dönüşüm ihtiyacını ilk eserlerinde dillendirmektedir. Ruhani boyutta, Tanrı'ya tam bir teslimiyet şuurunda ölümü göze alarak yabancı memleketlerde yaşam sürülmelidir. Hayatın inanç ve davete vakfedilmesi üzerine kurulu manevi yaşam ilkesini, Hristiyan bireyin ilmi yetkinliğe ulaşması gayesi takip eder. Hem kendi inancına kararlı bağlılık hem de başkalarını ikna edebilmek için Hristiyan misyoner, inancı farklı toplulukların mantığında izah edebilmelidir. İnanç ve bilgi bütünlüğü ile yetişen bir Hristiyan, diğer toplumları değiştirmek için kılıca başvurmadan kalbin ve aklın tesiriyle muhataplarını ikna edebilecek seviyeye ulaşmıştır.²⁹ Bilgi bakımından yeterli derecede yetişmek, mantık ve münazaraya vukufiyetin yanında diğer dini inançları, mensupları derecesinde bilmeyi de gerektirir. Bu da ancak o toplulukların dillerinin öğrenilmesiyle gerçekleşebilir. Hristiyan inancını yabancı dile aktarabilecek ve davet edilen kişilerle ilmi tartışmaya girebilecek derecede dil öğrenilmelidir. Ramon, misyonerliği yalnız öğretinin aktarımı olarak gören gelenekten farklılaşarak ilmi üslubu içeren bir mahiyet kazandırmakta ve misyonerlik gayesiyle dil öğreniminin kapsamını da halk dilinin sadeliğinden bilimsel literatürün derinliğine kadar genişletmektedir. Dil eğitimi, İsa vizyonlarıyla Ramon'a telkin edilen üç gayeyle bütünlük arz etmektedir:

- a. Endişe ve korkuya kapılmadan inançsızların Hristiyanlaşması için Mesih'in hizmetinde hayatını feda etmek,³⁰
- b. İnançsızların sapkınlıklarına karşı dünyanın en iyi kitabını (unum librum, meliorem de mundo) yazmak,
- c. Misyon için gerekli dilleri öğretmek üzere manastırlar kurmak (Llull, 2017, s. 85).

29 "Münazarayı devam ettirebilen (ilmi yetkinliğe sahip) bir kimse inancı argümanın gücüyle ispatlayabilmektedir ve böylece muhatabını ikna edebilecektir" (Llull, 2017, s. 19).

30 "Merhametli Tanrım! Bu dünyaya geldiğimde ilk tattığım sütse son tattığımda kan olsun..." (Hillgarth, 1971, 33).

Misyon, dil eğitimi ve dünyanın en iyi kitabı idealleri, tevarüs ettiği farklı yaklaşımların sentezi olarak değerlendirilebilir. Ramon'da manevi ve ilmî tekâmül davet uğrunda şehadeti idealleştirerek gerçekleşir ve ilk safhasında dil öğrenimini temel alır. Arapçayı öğrenen misyoneri ise Katolik öğretinin, rasyonel zeminini ispat edebilmesi için mantık ilmi beklemektedir. Fakat skolastik müfredatı yetersiz görür hâlihazırda inancı, tüm bilimsel imkânlar değerlendirilerek açıklayabilen eserler bulunmamaktadır. Ramon, bilimi, hakikate ulaşmada araçsallaştırırsa da mutlaklaştırılmaz aslanan Tanrı'nın ilhamıyla sadır olan bilgiye ulaşabilmektedir. Bu da mistik tecrübeyle felsefi düşüncenin, misyonerlik ruhuyla fetih düşüncesinin iç içe geçtiği bir bakış açısını karşımıza çıkarır.

Yeni Kitap İhtiyacı: Felsefi Düşünce ve İslam Eleştirisi

Ramon eserini yazmak maksadıyla manastıra çekilse de uzun süre nasıl bir yöntem takip edeceği hususunda tereddütte kalmıştır. Önce *Ars Maior* daha sonra *Ars Generalis* ve *Ars Magna* olarak isimlendirdiği eserin, ilham ve keşif ile hâsıl olduğuna işaret eder: “Efendimiz ruhunu aydınlattı ve inançsızların sapkınlığının tenkidine dair kitabın yöntem ve sanatını ihsan etti.”³¹ Bonner'in tespitine göre 1274 ile 1308 arasında kaleme aldığı kitabı, *Ars* başlığını verdiği diğer çalışmalarıyla süreç içerisinde geliştirmiştir. 1308'te *Ars*'in anlaşılmasını ve böylece ders kitabı olarak okunmasını kolaylaştırmak maksadıyla *Ars Brevis*'i yazmıştır.³² Ramon *Ars*'ta tüm bilimlerin dinî hakikate işaret ettiğini akli deliller etrafında ispatlayabilen bir sistem geliştirmeyi hedeflemektedir (Llull, 2017, s. 16). Hristiyan dogmasının *rationes necessariae* ile ispatı, Pennafort'un teşvik ettiği bir diğer isim olan Thomas'ın *Summa*'sıyla aynı gayeye hizmet eder. Ramon'un mahiyeti itibarıyla katıldığı Orta Çağ teolojisi, Hristiyanlığın açıklanamayan ilkelerini (*sacra doctrina*) olabildiğince akledilebilir kılmayı hedeflemekteydi.³³ Skolastik *docere*, vahyi bilgiyi felsefi yöntemi kullanarak izah etmeye çalıştığından, mantık ilminin kaideleri etrafında bir gayrettir. Dolayısıyla bilim, modern anlamda araştırmaya dayanmadığı gibi ilhami bilgiye de dayanmaz bilakis belirli prensiplerden türetilen çıkarımların bilgisidir. Ramon ilk olarak vahyi anlamaya yönelik bilgiye, yine bir tür vahiyle ulaşılacağına yönelik mistik bir yaklaşıma

31 “Quod subito Dominus illustravit mentem suam, dans eidem formam et modum faciendi librum, de quo supra dicitur, contra errores infidelium” (Llull, 1965, 8, s. 280).

32 “*Ars Brevis*'i yazmamızın maksadı, *Ars Magna*'nın daha kolay anlaşılmasıdır. Öncelikle ilki anlaşılabilsin ki daha sonra ikincisi kolay anlaşılın ve öğrenilsin. Bu sanatın konusu tüm sorulara cevap vermektir” (Llull, 2001, s. 3).

33 Ramon'un bu yaklaşımı mistik rasyonalizm olarak da tanımlanmaktadır (bkz. Llull, 2017, s. 12).

sahiptir. İkincisi Orta Çağ bilgi anlayışında *scientia*, ispatlanabilir kıyası hükümleri ifade edip tikellerle değil evrensel kavramlarla meşgul olur. Ramon'a göreyse "Ars" Aristo'nun tanımladığı sabit tümeller karşısında mümkünle iştigal eden sanatı ifade etmez, tümellerle birlikte somut tikelleri de kapsar (Lohr, 2006, ss. 335-347). Bu bize, Ramon'un neden seleflerinin izinde gitmeyi eserini "summa" olarak isimlendirmek yerine "ars" kavramını tercih ettiğinin ipuçlarını vermektedir. Üçüncü olarak aksiyomun zorunluluğunu kabul etmeyerek³⁴ tüm inançlardaki ortak kavramların tespitini, bilginin sıhhati ile özdeşleştirir. Bu kavramlar, varlık âleminde yansımalarını bulabileceğimiz Tanrı'nın isimlerinde aranmalıdır. Tanrı'nın tüm sıfatlarını kuşatan isimlerini tespit etmeye çalışarak dokuz isimde karar kılar. Tanrı'nın dokuz ismi hem ilahiliğin doğasını tanınamamızı hem de var edilenleri açıklayabilmemizi sağlar.³⁵ Böylece *Ars* dokuz sayısının açılımları üzerine kurulmuştur: Dokuz mantık ilke dokuz ontolojik ilkeyle bütünleşir bu da uluhiyetten taşarak varlığın dokuz mertebesine yayılır ve tüm bunlar dokuz bölümde ele alınır. Lohr'un tespitine göre İbn Seb'in'den aldığı sembolizme göre varoluş belirli harf ve sayılarla temsil edilmektedir. İbn Seb'in'in *Budd'ul Ârif* eserinin *Ars*'a kaynaklık teşkil ettiği tezini Lohr varoluşun boyutlarının harflerle sembolleştirilmesiyle karşılaştırarak açıklar. Yalnızca Arapça harf sembolizmini Latinceye uyarlaması bakımından değil kitabın muhtevası açısından da benzerlikler dikkat çekicidir³⁶ ve Arapçanın bu yönde de kaynaklık etmesi bakımından ayrıca değerlendirilmeye muhtaçtır.

Ramon'un 1297-1299 yılları arasında kaldığı Paris'te, İbn Rüşdçülere karşı yayınlanan *Tempier Kinamalarının* etkisinde bir atmosfer hâkimdir.³⁷ Dini öğretinin

34 Mantiğin zorunlu olmaması yetersiz olmasından kaynaklanmaktadır yoksa Ramon mistisizmi, mantığı reddetmez. *Gazali Mantığı* kitabında "mantıktan söz ediyoruz çünkü Tanrı'dan söz edeceğiz" (akt. Eco, 2004, s. 60) demektedir. Mantıksal çıkarım da tanrısal bilginin sıhhatini ispat etmektedir. Fakat mantık, bilgi teorisiinden, semantik ise ontolojiden sonra gelmektedir ve bu bakımdan mantık kurgusundan önce metafizik kavramın mahiyeti gelmektedir (bkz. Lohr, 1992, ss. 23-35).

35 Ramon, bu isimleri tüm dinlerdeki müşterek ilkelerden yola çıkarak tespit etmiştir. Dokuz subj: Deus, angelus, caelum, homo, imaginativa, sensitiva, vegetativa, elementativa; varlığın dokuz ismi ise: Bonitas (B), magnitudo (C), duratio (D), potentia (E), sapientia (F), voluntas (G), virtus (H), veritas (J), gloria (K), (iyilik, büyüklük, ebediyet, güç, hikmet, irade, erdem, hakikat ve celal) bu kavramlar tüm inançlarda ortak hususlardır.

36 Lohr, Frieburg'ta tamamladığı doktora tezinde İbn Seb'in (1269) *Budd'ul Arif*i ile *Ars* arasındaki ilişkiyi tartışmaktadır. Ayrıca Ramon'un *Logica Nova*'sını da tahlil ederek, harflere varoluşsal anlam yüklenmesinin İhvan-ı Safa geleneği bağlamında da tartışılması gerektiğini belirtmekte ise de (bkz. Lohr, 2008, ss. 435-438); birçok benzerlik taşıyan İbn Arabi öğretisinin etkisi olup olmadığı hususu da dikkate alınmalıdır.

37 Başpiskopos Etienne Tempier tarafından hazırlanan "Kinamalar", Aquinas ve Romanus gibi Paris İbn Rüşdçülüğüne karşı eleştiriler bağlamında değerlendirilmelidir. *Declaratio Ramoni Perm Odum Dialogi Edita* (1298) isimli kitabında Ramon Sokrat ile müzakere ederek dini bilgiyi sorgulayan "yeni paganizmden" şikâyet etmekte ve doğrudan İbn Rüşd'ü hedef almaktadır.

vegâne bilgi kaynağı olmadığı esasına dayanan fakat Katolik inancın rasyonel bilgiyle çeliştiği şeklinde anlaşılan İbn Rüşdçülük yalnız düşünsel bir tehdit olarak değil *Defensor Pacis*'i hazırlayan Paris Üniversitesi mensuplarının Ludwig Bayern'le ilişkilerinde olduğu gibi aynı zamanda siyasi bir sorun olarak görülmektedir. Fransız Hanedanı'nın desteğini alan Papalık ile Ludwig arasındaki ihtilaf, Kilise ile sorunlu olan toplulukların Ludwig'e sığınmasıyla sonuçlanmıştı. Sapkınlıkla suçlanan bazı Fransisken rahipler, engizisyonundan kaçan mistikler ve John Jandun ile Marisilius Padua gibi İbn Rüşdçüler de Ludwig'e sığınmışlardı. Nitekim kaleme aldıkları *Defensor Pacis* metni Papalık otoritesini sorgulayarak halk idaresini öne çıkarmaktaydı. Böylece Avrupa üzerindeki iktidar mücadelesi, Katolik camiada yalnız siyasi cepheleşmeyi değil doktriner ayrışmanın derinleşmesini de beraberinde getirdi. Ramon, Papalık ile Fransız ve Aragon Krallıklarının himayesinde İbn Rüşdçülere karşı hem teorik düzeyde hem de pratik sahada mücadele etmektedir. 1309-1311 yıllarında yeniden Paris'tedir ve geliştirdiği öğretiyi tanıtmak amacıyla öğrencilere üniversiteden bağımsız dersler vermektedir. Dini inancı "ad modum intelligendi fore impossibilem" (idraki mümkün olmayan) (Llull, 2017, s. 154) olarak gören Aristoteles yorumcusu, Hristiyanların dinî mensubiyetlerini sorgulamalarına neden olmakta ve misyonerliği de anlamsız kılmaktadır. Bu nedenle kendisini üniversiter heretizmle mücadeleye adanmakta ve siyasi destek arayışına Fransa Kralı'nın huzurunda devam etmektedir. İmanın Muhafızı (*defensor fidei*) olarak andığı Kral IV. Philippe'ten heretiklerle mücadelenin yanında eğitim hayatına şark dillerinin dâhil edilmesini talep eder.³⁸ 1310 yılında *Disputatio Ramoni er Averroistae* eserinde on madde halinde İbn Rüşdçülüğün neden Hristiyan inancına ters düştüğünü ele alır. İbn Rüşdçü düşünürleri "philosophantes moderni" olarak tanımladığı bu eserde, üniversitedeki etkilerinin ortadan kaldırılması gerektiğini iddia eder.³⁹ Vienne Konsili öncesinde on tezi yeniden kaleme alarak *Liber De Ente*'yi hazırlar. Her iki eserdeki sapkın düşüncelerden öne çıkan hususlar: Yaratılış metafiziği, âlemin ezeliği düşüncesi, ruh-ceset ilişkisi, insanın hür iradesi, ilahi fiilin sınırlılığı tartışmalarıdır. Bu yaklaşımların ulaştığı netice ise inanç ile akıl arasındaki ihtilaftır: "Eğer Katolik inanç ispatlanabilir değilse onun doğru (lanabilir) olması da mümkün

38 Ramon, Philipp'den bir doküman almayı başarmıştır. Bu dokümanda kendisi hakkında: "Vir bonus, justus et catholicus" (iyi, samimi ve Katolik) ifadesi yer alır. (Hillgarth, 1971, ss. 176-177).

39 Bu ifadeleri Opera Latina'dan tespit ettik: "Quoniam philosophantes moderni Deum asserunt super operationem naturae non posse, etiam ut ex sensibilibus imaginabiliumque uia aiunt se comprehendere posse nihil possibile" Modern felsefe ile iştigal edenler, Tanrı'nın doğal akıl ile idrak edilebilirliğini mümkün görmüyorlar (Llull, 1978, 6, s. 384).

değildir”⁴⁰ Hâlbuki filozofun metodu (mantığı işaret etmektedir) takip edilerek de İsevi hakikat ispat edilebilir. İnanç ile akli bilgiyi ayıran üniversite mensuplarının, Aristo yorumunu esas alarak hakikate ulaşmada birden fazla yol olduğunu iddia ettiklerini belirtir. İşte bu nedenle yeni bir kitaba ve tabii bu kitabı esas alan yeni bir eğitim sistemine ihtiyaç vardır. Bu eğitim sistemi için gerekli bilimsel materyal Latin dilinde bulunmakta mıdır? Eğer Ramon bunu kabul etmiş olsaydı zaten yeni bir kitap ihtiyacından bahsetmeyecekti. İbn Rüşdçülüğü tasfiye edecek Latince ilmî literatürün eksikliği, Arapça öğrenimine yeni bir boyut kazandırır. Bu nedenle yeni eğitimin sacayağını, inancı tahkir eden felsefeye karşı geniş bir literatüre sahip olan Arapça eğitimi sağlayabilir. Hem mantık hem de kelamın sunduğu imkân değerlendirilerek felsefe ile mücadele edilebilecektir. Daiber’in tespitine göre, Kelamın getirdiği eleştirinin muhtevasını, Paris İbn Rüşdçülüğünün eleştirisinde değerlendirmektedir (Daiber, 1981, s. 49).

Müslüman düşünce geleneğinden Arapça kanalıyla yararlanmayı hedefleyen Ramon, aynı geleneğin etkisini kırmak için de Arapça öğrenimini araçsallaştırır. *Liber De Gentili Et Tribus Sapientibus*⁴¹ kitabının *Prolog*'unda evrensel barışın, bilimin ışığında insanlığın tek bir inanç gölgesinde yaşamasıyla mümkün olabileceğini belirtir.⁴² Her ne kadar Ramon'un dinlerin birliğini çağrıştıran ifadelerinden yola çıkan bazı araştırmacılar, onun farklı inançları harmanlayan ideal bir toplum öngördüğünü belirtse de Ramon, Hristiyanlığın akla en uygun din olduğu sonucuna ulaşmaktadır. Kitapta öncelikle Yahudi, dinsiz (filozof), Müslüman ve nihayetinde Hristiyan söz alır. İslam inancını ele aldığı dördüncü bölümde, felsefe-din ilişkileri bağlamında İbn Rüşdçü çevrelerde gelişen din eleştirisini İslam'a yöneltir. Burada sebeplilik ve kötülük problemi üzerinden İslam'ın neden gerçek din olamayacağını izah etmeye çalışır. İslam felsefesinden kaynaklanan tartışmalara cevap getirme gayreti ve Haçlı Seferleri'ndeki başarısızlığın misyonerlikle aşılabileceği, doğrudan İslam'a karşı yürütülen mücadelenin yansımalarıdır. Dünyanın en

40 “Quoniam si fides catholica secundum modum intelligendi est imprbabilis, impossibile est, quod sit vera” (Llull, 2017, s. 302).

41 Ramon'un en etkili kitaplarından olan ve *Ars*'ı tamamlayan bu çalışma, Bonner tarafından Selected Works 1. cildinde (The Book of the Gentile and the Three Wise Men, ss. 93-305) İngilizceye çevrilmiş; T. Pindl tarafından Almancaya (Llull, 1998) tercüme edilmiştir.

42 “Dixit unus quam magnum bonum foret istud, si per scientiam istarum Arborum possemus esse in una lege et in una fide omnes qui vivimus in hoc mundo, ito quod rancor et odium non essent inter homines diversorum populorum...” (Ne muazzamdır, dünyadaki tüm insanlar, bilim vasıtasıyla bir yasa ve bir inanç gölgesinde bir araya gelebilirler. Böylece, insanlar arasındaki inanç farklılıklarından ve halkların zıt yasalarından kaynaklanan kavga ve nefret ortadan kalkar) *Liber de gentili et tribus sapientibus* (Llull, 1965, 2, s. 5). Eco, Ramon'un tek bir inanç sisteminin gölgesinde insanlığın toplanmasına dair yaklaşımını, evrensel dil arayışıyla ilişkilendirir (Eco, 2004, s. 47).

iyi kitabı hem felsefe hem de İslam eleştirisini içerdiğinden her iki alanda da Arapçayı kaynak alır. İbn Rüşdçülüğü eleştirisinde, Arapça ilahiyattan faydalandığı gibi İslam ilahiyatını eleştirirken de Arapça kaynakları tetkik eder.⁴³ Bu iki eleştiriye karşı Hristiyan inancını ortaya koyan eser, yöntem itibarıyla yine Arapça kaynağa başvurur. Kitabın ana yapısını oluşturan harfler teorisi, tasavvuf metafiziğinin bir uyarlaması olarak karşımıza çıkar.

Mesih'in Kılıcı: Misyon, Savaş ve Dil⁴⁴

Ramon, evrensel hakikatin Hristiyan öğretide temsil edildiğini kabul etmekle birlikte diğer inançlarda bu hakikatten izler bulunabileceği kanaatindedir. Diğer dinlere ait doğrular -ki ekseriyetle Hristiyanlıkla mutabık ilkelendir-, Yahudilik ve İslam'ın anlaşılması için vasıtaadır.⁴⁵ Yine bu ilkeler, muhatapla kurulan ilişkinin öncüllerini oluştururlar. Dinler arasındaki ortak hususların öne çıkarılması, Ramon'un barış öğretisiyle de ilişkilidir. Toplumlar arasındaki çatışmaların dinî ihtilaflardan kaynaklandığını savunarak, farklılıkların anlaşılabilir kılınmasıyla barışın sağlanabileceğini düşünmektedir (Enders, 2004, s. 42). Fakat barışın gölgesinde farklı dinî toplulukların mevcudiyeti, Hristiyanlığın hâkim olmayacağı anlamına gelmez; siyasi baskı ve askerî zorlamanın yerini ötekinin ikna edilerek içselleştirilmesini esas alan bir misyon düşüncesi alır. Hristiyanlığa ulaştıran bir köprü olan barışın ikamesi için farklı din temsilcilerinden oluşan bir heyet tesis edilerek dinî meseleler tartışmaya açılmalıdır. Ramon'un öngördüğü Hristiyan barış idealini mümkün kılacak münazaralar da ortak hususlar vurgulandıktan sonra inkarnasyon gibi Tanrı ile âlem ilişkisine yönelik farklılıkların izah edildiği merhaleye geçilir. Ramon bu izahın, iknaya dayandığından, metne atıfı değil tamamen akli öncüllerle gerçekleşmesi gerektiğini savunur. Misyonerliğin bir nevi diyalektik formlara aktarımının, ihtida açısından kesin sonuçlara ulaştıracağına inanan Ramon, Müslüman muhatabın eleştirisi ve cevabını dikkate alarak tartışır. Bununla birlikte şu soruyu da sorar: Hristiyan inancı doğru olduğu hâlde neden başkaları tarafından anlaşılammaktadır?⁴⁶ Başta teslis ve inkarnasyon olmak üzere Katolik inançtaki

43 "Ponerentur ad addiscendum praedictorum Saracenorum et aliorum infedelium lingua" (Llull, 2017, s. 82).

44 Ramon kendini "Miles Christi" (Mesih'in Kılıcı) olarak tanımlar (bkz. Llull, 2017, s. 15).

45 Ramon pragmatizminde ötekinin anlaşılması gereklidir fakat bu, onun gerçekliği temsil ettiği anlamına gelmez (bkz. Badia, 2016, ss. 135-137).

46 Ramon'un bir diğer tezi ise Hristiyanlık kendilerine bildirildiğinde eğer yöneticilerinden korkmasalar Müslüman halkların kabul edeceğidir. Bir Müslüman yöneticinin çevresindekilerden (muhtemelen ulemayı kastetmektedir) korktuğu için kendisine tabi olmadığını söyler (bkz. Llull, 1993, ss. 41-44).

gizem açıklanamadan, davete icabet edileceğini düşünmek yanlıştır. Hristiyanlığa davete hizmet edecek tüm bu süreçlerin gerçekleşebilmesi için Müslümanların dillerine tam anlamıyla hâkim olmak gerekir. Fakat Müslümanlar, Moğollar gibi metafizik bilgidен yoksun olsalardı, inanç değiştirmeleri daha kolay olacaktı. “Kâfirler, inancın tartışılmazlığına ilgi duymuyorlar bilakis nedenlerle ilgileniyorlar”⁴⁷ demektedir. Bundan dolayı dil eğitimi alan öğrencilerin yeterli derecede mantık öğrenmesi de gereklidir.

Ramon geliştirdiği misyon yöntemini hayata geçirmek üzere Müslüman memleketlerinin çoğunu ziyaret etmiş ve gittiği beldelerde yöneticilerle görüşmeye çalışmıştır. Kuzey Afrika seyahatlerinde ulema ile buluşmakta ve Hafsi Hükümdarı Ebu Zekeriyya Lihyani'yi ikna etmek için uğraşmaktadır (Badia, 2016, ss. 14-15). Cezayir'de halkın tepkisiyle karşılaşmış, Tunus'ta misyonerlik çalışmaları nedeniyle önce tutuklanmış daha sonra şehirden çıkarılmıştır (Llull, 2017, s. 129). Rekonkista'ya katılan diğer rahipler gibi Ramon'un misyonerlikte bulunduğu esnada savaşlar sürmekte, askerî doktrin etkisini devam ettirmektedir. Bu nedenle hem Kilise içerisinde savaşı savunanları ikna etmekle hem de Müslüman halklara Hristiyanlığı anlatmakla meşgul olur. 1288 yılında IV. Nikolaus'un papalığa gelişi esnasında Roma'da bulunan Ramon, *Liber Tartari et Christiani* isimli, doğu coğrafyasında Hristiyan hâkimiyetin tesisi üzerine stratejiler ihtiva eden eserini kaleme alır ve doğrudan savaş ve misyon karşılaştırması yapar. Kitap, Hristiyanlığı kabul eden bir Moğol hükümdarın hikâyesiyle başlar. Şiddetle özdeşleşmiş olan Moğolların dahi anlaşılabilir bir aktarım karşısında ikna edildiklerinin delili, bir Moğol hükümdarın inanç arayışını Hristiyanlıkla nihayete erdirmesidir.

Ramon ilk eserlerinde savaşı reddetmekte ve gücün meşruiyetini savunanların, havarilerin çile ve sabır esaslı miraslarından uzaklaştıklarını belirtmektedir. Hristiyan inancına sevgi ve sabırla çağırarak, her şeye güç getiren ve dilerse tüm inançsızların hidayet bulacağı Tanrı'nın inanç sahiplerinden beklentisidir. Eğer Hristiyanlar, demirden kılıca başvururlarsa Müslümanların yöntemini benimsemiş olurlar nitekim Müslümanlar, inançlarını hâkim kılmak için savaşa müracaat etmişlerdir (Daiber, 1981, ss. 48-52). Çağdaş misyonerliğin tasvirine göre savaş karşıtı bir pasifist olan Ramon, son eserlerinde ise savaşa meşru bir çerçeve kazandırmaya çalışmaktadır. 1291'de Akka'nın düşüşü Ramon'un düşünce dünyasında bir dönüşüm evresi olarak görülebilir. 1292 yılında, IV. Nikolaus'a ithaf ettiği ve Kudüs'ün

47 “Infideles non stant ad auctoritates fidelium, et tamen stant ad rationes” Liber de demonstratione per aequiparantiam (Llull, 2018, s. 55).

yeniden ele geçirilmesini konu edinen *Liber De Passagio* kitabını yazar. Daha sonra V. Clemens'e sunulan eser, hazırlık safhasından finansal kaynaklarına, seçilecek komutanlardan takip edilecek taktiklere kadar ayrıntılarıyla bir savaş stratejisi kitabıdır. Hristiyan dünyanın seferber edildiği bu stratejide tüm dünya halklarının dönüştürülmesi gaye edinildiğinden, öncelikle Hristiyanlığa davette sevgiyi, sabrı ve aklı kuşanmış misyonerler yetiştirilmelidir.⁴⁸ Bu bağlamda dil okulları kurulması fikrini yeniden gündeme getirir.⁴⁹ Ramon'un zihninde misyon ve savaş farklı yöntemler olmakla birlikte aynı sebebe racidir: İnançsal olduğu kadar rasyonel de olan Hristiyan öğretisinin Müslümanlar tarafından kabul edilmesi nihai gayedir. Bu bakımdan *Liber Contemplationis*'te yer alan İsa'ya yakarışı dikkat çekicidir:

Görüyorum ki birçok şövalye Kutsal Topraklar'ı silah gücüyle fethetmeyi arzuluyor fakat hedeflerine ulaşmadan yok olup gidiyorlar. Ulu Efendimiz, zorbaların kılıçları altında kanları dökülürken havari(ler) aşk ve ibadetle nasıl fethettilerse, Kutsal Topraklar'ın fethinin (de ancak öylece) mümkün olduğunu bana gösterdi... (Lull, 1914, 4, s. 58).

Nihayetinde erken yaşlarında askerî mücadeleye karşı bakış açısı, hayatının son evresinde güç kullanımını misyonu gerçekleştirmek için araçsallaştıran (*missio per gladium*) bakış açısına evrilmiştir. Müslüman ülkelerde uzun seferlere çıkan Ramon'un karşılaştığı gerçeklik, tebliğin sonuçsuz kalması, savaşın kaçınılmaz olduğu düşüncüsüne sürüklemiştir. Savaş ve misyonun harmanlandığı *Liber de Fine*'de konuyu yeniden Arapça ihtiyacına bağlar ve davetçilerin mevcut durumunu şu şekilde tasvir eder:

Bizatıhi kendim tecrübe ettim, kâfirler, onlara (misyonerlere) gülüyor ve onlarla alay ediyorlar. Dili yeterince bilmediklerinden, ne söyledikleri söz ne de verdikleri vaaz anlaşılıyor. Hatta Hristiyan inancının (Arapçadaki) karşılıklarını bilmediğinden tercüman da kullansalar aynı durum söz konusu..." (Lull, 1914, 4, s. 54).

Bu tespitinden önce mevcut dil manastırlarını da eleştirir. Bu manastırlarda öğrenimin yetersiz olduğunu ve dile kavramlarıyla vâkıf olunması gerektiğini belirtir. 1311'de Vienne Konsili'ne giderken yolda kaleme aldığı diyalog formunda yazılarında Kutsal Topraklar'ın kurtarılması için askerî bir tarikat kurulmasını salık verir. Dil, felsefe, misyon ve savaşın bir arada öğretildiği bir askerî akademi tasavvur etmektedir.

48 "Praedicatio per moralem philosophiam" (Lull, 2018, s. 55).

49 *Liber De Passaggio* ve *Liber De Fine* aynı sonuca ulaşır, dil okulları kurulmadan savaş ve misyonun neticeye ulaşması mümkün değildir (bkz. Rubio, 2015, s. 175).

Vienne Konsili ve Üniversitelerde Arapça Eğitimin Başlaması

Ramon'un I. Jakob'u ve Papa XXI. Ioannes'i ikna etmesiyle dil eğitimi veren manastır, 17 Ekim 1276'da Mayorka'nın kuzey batısında Miramar'da açılmıştır. Papalık, Ramon'un bu girişimini desteklemekle birlikte Dil Manastırını Ramon'un da müntesibi olduğu Fransiskanların idaresine vererek misyonerlikle sınırlandırmıştır.⁵⁰ Nitekim 1295 yılında Miramar projesinin akamete uğradığını belirtir.⁵¹ 1290'da kaleme alıp Fransa Kralı ve Papalığa sunduğu *Quomodo Terra Sancta Recuperari Potest ve Tractatus De Modo Convertendi Infideles* risalelerinde Arapça eğitiminin yaygınlaşması için resmî kurumlar nezdinde "studia linguarum" başlaması ve Roma, Paris, İspanya, Cenova, Venedik, Almanya, Macaristan, Hayfa ile Ermenistan'da dil manastırları açılmasını talep eder. 1305 yılında yeniden Papa'ya mektup yazarak, dil okullarının ehemmiyetini vurgular ve Hristiyan memleketlerde (*inter christianos*) dört manastır açılmasını önerir. *Liber De Ente*'de Roma, Paris ve Toledo da dil eğitimi verecek manastırların açılmasıyla birlikte askeri birliğin sağlanması, Mukaddes Topraklar'a yeni bir Haçlı Seferi düzenlenmesi, teolojiye saldıran filozofların cezalandırılması, cami ve sinagoglarda cuma ve cumartesi ibadet vakitlerinde Hristiyanlığın tebliği eş zamanlı yürütülmesi gereken adımlar olarak ele alır.

Ramon'un gayretleriyle vücut bulan Vienne Konsili, doğu dillerinin müfredata dâhil edilmesi ve sapkın akımların cezalandırılması açısından üniversite tarihinde bir eşik teşkil etmektedir. Konsil öncesi Ramon, Fransız ve Aragon Krallıklarının desteğini temin etmiş ve Papa'ya, misyonu esas alan savaş yaklaşımını anlatma imkânı bulmuştur. Aynı zamanda Beşinci Genel Konsil olan Vienne Konsili, 16 Ekim 1311 ile 6 Mayıs 1312 tarihleri arasında, ana gündemi Hristiyan dünyada birliğin tesisi ve Hristiyanlık dışı tehdidin bertaraf edilmesi olmak üzere Papa V. Clemens idaresinde toplanmıştır. Haçlı Seferleri sonrası, politik ve toplumsal etki alanı sarsılan Kilise, Tapınak Şövalyeleri'nin tasfiyesi ve Templer'in merkez üssünün Aziz

50 Papalığın dil eğitimi ile tecrübesi yeni değildir. II. Silvester'dan (1003) itibaren bilhassa Katalanya ve İberya'da Arapçaya ilgi artmaktadır. Brummer'in tespitine göre, Ramon'un okulundan kısa süre önce 1248 yılında Papa IV. Innocence Paris Üniversite idaresinden Arapça öğretimi için bir üstat bulundurulmasını ister. Yine Ramon yarımadadaki seyahatlerinde dil öğrenen birçok kimseyle karşılaşmıştır, Barcelona ve Valencia'da bazı manastırlarda Arapça öğretilmektedir (bkz. Brummer, 1969, ss. 132-143). 1276'dan sonra Raimund'un uğrak yerlerinden Montpollier, Toledo gibi Arapça tercümeleminin gerçekleştiği mekânlardan birisidir. Fakat bu eğitim ve tercümelemin aristokrasi gölgesinde düzensiz bir müfredatla devam ettirildiğini hatırlamak gerekiyor. Kilise içerisinde Venerabilis dolayısıyla Gundisalvinus benzeri girişimler ise üniversitelerle doğrudan ilişkili değildi.

51 Ramon şiirlerinde kendisini birilerinin engellediğini çağırıştıran ifadeler serdetmektedir (bkz. http://quisestullus.narpan.net/eng/712_descon_eng.html adresinden 18.09.2018 tarihinde edinilmiştir).

Yuhanna Tarikatı'na devredilmesi ile otoritesini tahkim etmiştir (Barber, 2003, ss. 76-79). Bir diğer önemli hüküm ise ekseriyetini kadın müntesiplerin oluşturduğu, Flandern'den başlayarak hızla yayılan Beguine hareketinin yasaklanmasıdır. Kutsal Topraklar'daki Hristiyan varlığının nasıl idame ettirileceğine ve bu doğrultuda misyonerlik faaliyetlerinin önemine değinilmektedir. Misyonerlik üzerinden muhatap toplumların dillerinin öğrenilmesi gerekliliği vurgulanmaktadır: "O, havarilerinin dünyanın dört bir tarafına yayılarak müjdeyi duyurmasını istemiştir bu da her dilin bilinmesini gerektirir."⁵² Konsil kararlarının 11. Kanun'una göre Papalık Kuryesi bünyesinde ve Paris, Oxford, Bologna ile Salamanca Üniversitelerinde dil okulu açılması kararı alınmıştır.⁵³ Metinde anahtar ifadeler temelde dinî dilin geliştirilmesinin hedeflendiğini işaret etmekte, Hristiyan inancın diğer dillere aktarımının gerçekleşmesi emredilmektedir:

Kutsal Kilise ile Katolik âlimlerin, inançsızların en çok kullandıkları dilleri bilmelerini ısrarla talep ediyoruz... Bu âlimler, inançsızları İsevi yolda yetiştirmeyi, onları Hristiyan vücudun mensubu kılmayı, inancın ikrarı ve kutsi vaftizin kabulünün nasıl yapılacağını bilmelidirler (Vatican, 2006).

Papalık tarafından gözetilen bir diğer gaye ise Hristiyan literatürün Arapçaya aktarılması ve bununla birlikte Loop'a göre bilhassa İspanya'da Arapçanın İslamsızlaştırılmasıdır (Loop, 2017, s. 3). Papalık metninde dikkat çeken bir diğer husus ise tercümelerin kurumsallaşması yolundadır:

Her bir mekânda (okulda), kâfi derecede İbrani, Arap ve Süryani dillerine vakıf Katolik âlimlerin bulunmasını emrediyoruz. Yine her bir mekânda, her bir dil için iki uzman bulunsun. Okulu onlar yönetmeliler, bu dillerden Latin diline kitap tercümelerini sadakatle yapsınlar... (Vatican, 2006).

52 Dokümanın asıl Latince metni, İngilizce ve İtalyanca tercümelemleri ile birlikte Vatikan evraklarını içeren resmî internet sayfasında yer almaktadır (Vatican, 2006).

53 Doküman doğrudan "okul" olarak tanımlanmaktadır. Paragrafın önemine dair tam metin: "Ut igitur peritia linguarum huiusmodi possit habilitate per instructionis efficaciam obtineri hoc sacro approbante concilio scholas in subscriptarum linguarum generibus ubicunque Romanam curiam residere contigerit nec non in Parisiensi et Oxoniensi Bononiensi et Salamantino studiis providimus erigendas statuentes ut in quolibet locorum ipsorum teneantur viri catholici sufficientem habentes Hebraicae Arabicae et Chaldaeae linguarum notitiam duo videlicet uniuscuiusque linguae periti qui scholas regant inibi et libros de linguis ipsis in Latinum fideliter transferentes alios linguas ipsas sollicito doceant earum que peritiam studiosa in illos instructione transfundant ut instructi et edocti sufficienter in linguis huiusmodi fructum speratum possint deo auctore producere fidem propugnaturi salubriter in ipsos populos infideles" (Vatican, 2006).

Neden ve hangi tercümelemlerin yapılması beklenmektedir? Bildirinin cevapsız bıraktığı bu soruya, Vita'da Konsil beklentileri bağlamında Ramon değinmektedir: (1) Münasip yerlerde zinde ve mütedeyyin zihinlerin bir araya gelerek farklı dilleri tahsilleridir böylelikle İncil'in herkese nasıl ulaştırılacağı öğrenilecektir. (2) Tüm Hristiyan tarikat mensupları ile Sarazenlere karşı daimi savaşıla vazifeli olan askerlerin Kutsal Topraklar'ı yeniden fethetmek üzere (dil öğrenerek) hazırlanmalarıdır. (3) Sapıklara (İbn Rüşdçülük) karşı Katoliklerin inançlarını müdafaa edebilmelelerine destek olacak tercümelemlerin yapılmasıdır (Llull, 2017, s. 22).⁵⁴

Dil okullarında eğitimin idamesi için gerekli maddi kaynak, Roma'da Papalık tarafından, Paris'te Fransız Kraliyeti, Oxford'da Piskoposluk ve İngiliz Kilisesi Rektörlüğü tarafından Bologna ve Salamanca'daki ise Piskoposluk ve manastırlar tarafından karşılanacaktır. Bu doğrultuda 1320 yılında Oxford'a atanan Arapça hocasının 1325'e kadar ödeneklerinin devam ettiği tespit edilmekte fakat sonrası hakkında bir kayıt bulunmamaktadır. İtalya'da Arapça eğitimin nasıl akamete uğradığı tespit edilememekle birlikte Ramon'un dil ve misyon ilişkisini esas alarak Papalığın Arapça öğrenimi yeniden gündeme aldığını 1622 yılında *Propaganda Fidei* metninde görebilmekteyiz (Girard, 2017, ss. 190-191). Vienne Konsili ile dört üniversitede başlatılan Arapça eğitim, kısmen Ramon'un tayin ettiği istikametine sadık kalmış ve hoca merkezli pratik dil öğrenimi esas alınmıştır.⁵⁵ Ramon'un geliştirdiği programda, Arapçayı ana dili derecesinde bilen öğretmen, konuşarak dili öğretmeye çalışır ayrıca öğrenciler, kendileri için hazırlanan kelime listelerini ezberler. Bununla birlikte derslerde gündelik konuşma üslubunda dil öğretilmektedir. Bu nedenle görevlendirilen öğretmenler, Arap kültüründe yetişmiş (Mozarab) Kato-

54 Kendisi de Arapçadan tercüme yapmış olan Ramon, Simon adında bir talebesini (discipulus) ölümünden bir yıl önce Tunus'a göndermiş ve kendisinden on beş kadar eserin çevirisini istemiştir (Benhamamouche, 2008, s. 163). Tunus'la gençlik yıllarından itibaren teması olan Ramon yalnızca misyonerliğe mi gitmektedir? Zeytune ve Kayrean Medreselerinin bu bölgede olduğunu dikkate almak ve bu doğrultuda Ramon'un eserleri ile bu medreselerde okutulan eserleri birlikte mütalaa etmek önem taşımaktadır. Dominiken mütercimler için Tunus'un bir üs hâline geldiği de vaki'dir; Pennafort burada bir dil okulu açmıştı, Ramon Marti'de daha önce Tunus'a gelmişti muhtemelen gençlik yıllarındaki seyahatlerde bir araya gelmiş olmalılar. (bkz. Burnett, 2009).

55 Avrupa'da üniversitelerin kökleri Kilise ve Manastırlar çevresinde 10. yüzyılda başlayan faaliyetlerde bulunsa da Müslümanlarla ve dolayısıyla Eski Yunan birikimiyle karşılaşma sonrası 13. yüzyılda *arte liberale* ile hukuk, tıp ve teoloji olmak üzere üç alanda ihtisaslaşmayı içeren yeni muhteva geliştirilmiştir. Dersler, seminer, metin şerhleri ve belirli sorulara cevapların verildiği oturumlar şeklinde farklı yöntemlerle işlenirdi. Dil eğitimi ise sistematik bir mahiyete sahip değildi. Yedi Sanat eğitimini alan öğrenciler, Latinceye vukufiyet kesbetmekle birlikte farklı bir dil öğrenimine yönelmezlerdi. Bu daha çok bireylerin çabaları, saray ve köşklere özel hocalardan dersler şeklinde gerçekleşirdi (bkz. Rüegg, 1992, ss. xix-xxviii, 14-20).

liklerden, yardımcıları ise çok dilli Yahudilerden seçilmektedir. 14. yüzyılda Avrupa genelinde Arapça eğitime dair eserlerin çoğaldığı görülmektedir: *Vocabulista in Arabico*, Endülüs halk Arapçasını öğreten kitaplar arasında sayılabilir. İberya'da daha çok Müslüman halkın Hristiyanlaştırılması esas alındığından, misyonerlerin halk dilini öğrenmeleri öncelenmiştir. *Glossarium Latino-Arabicum*, daha erken dönemde de misyonerlerin elinde bulunmaktadır. Ramon her ne kadar halk diliyle yetinmemişse de Kilise'nin üniversitelerden beklentisi, halka hitap edecek misyonerlerin yetişmesidir (Fück, 1955, ss. 13-30). Bu nedenle dil eğitimi müstakil bir yapıya sahip olmamakla birlikte teoloji öğrencilerine sunulan bir imkândır. Petrus ve daha sonra Michael Scotus'ta görülen Arapçanın ilmî ve felsefi birikimiyle iştigal ise bireysel ilgilerle gerçekleşmektedir ve genelde aristokratların himayesiyle mümkün olmaktadır. İslam felsefe-bilim mirasının Latinceye aktarılması Kilise dolayısıyla üniversiteden ziyade seküler otoritenin desteğiyle hayat bulacaktır.

Hristiyanlığın siyasi ve toplumsal birliğini temin eden Haçlı Seferleri'nde karşılaşılan yenilgiler sonrası Katolik camiada, savaş taraftarlarının yanında yeni strateji arayışları baş göstermişti. Kutsal savaş doktriniyle temellendirilen ve şiddeti meşrulaştıran dinî öğretiden, ilahi teslimiyet ve ötekine merhametin temessül ettiği misyon düşüncesine doğru paradigmatik bir dönüşüm yaşanmış, Müslüman coğrafyada hâkimiyet hedefi baki kalmak suretiyle Hristiyanlaştırma gayesi öne çıkarılmıştır. Başta Fransisken rahipler olmak üzere misyonerlerin muhatap topluluklarla iletişim sorunu yaşamaları yerel lehçelerin öğrenilmesiyle sonuçlanmış ve bu doğrultuda dil eğitimi veren manastırlar açılmıştır. Bununla birlikte İslam düşüncesi ile yaşanan çok boyutlu karşılaşma, hem Hristiyan ilahiyatın felsefi üslup gözetilerek açıklanmasında hem de İbn Rüşdçülük gibi düşünsel sapkınlığın tasfiyesinde yararlanmak üzere Arapça birikime duyulan ihtiyaç, dil öğrenimini yeniden gündeme getirdi. Savaşlarla kalıcı zafere ulaşma, Müslüman toplumları dönüştürme, Hristiyanlığın kendi bünyesindeki ihtilaflara ve Müslümanlardan gelen eleştirilere set çekme maksadını tek bir programda tanzim eden Ramon, 14. asrın ilk çeyreğinde hem Papalığı hem de Krallıkları ikna ederek Arapça eğitimin üniversiter bir çerçeve kazanmasını sağlamıştır. Her ne kadar akamete uğramışsa da dil öğrenimini, ötekiyle mücadelede araçsallaştıran bakış açısı, sömürgecilik çağına doğru yeniden kendini gösterecektir. Bu doğrultuda Orta Çağ Arapça öğrenimini ve İslam araştırmalarını tayin eden zihniyetin, modern oryantalizme doğru devamlılık arz edip etmediği araştırmaya muhtaç önemli bir tartışma konusudur. Neticede dil öğreniminin zihni arka planını tayin eden şahsiyetlerden biri olan Ramon, Hristiyan

Orta Çağ'ın İslam'la etkileşiminden doğan buhranı aşmaya yönelik tekliflerinde, Arapçayı hem teorik dönüşümü hem de pratik hâkimiyeti temin edecek bir vasıta olarak telakki etmiştir. Müslüman ulemayı ikna etmeden Hristiyanlaşmanın mümkün olmadığını gözlemlediğinden, dil öğreniminde ilmi dereceyi hedeflemekte, Arapça ilmî kaynaklara hâkim olunması şart koşmaktadır. Hristiyanlığın yegâne hakikati temsil ettiğine inanan Ramon, Müslüman düşünürlerin ikna edilememesinin esasında Arapça dil ve mantığa vukûfiyetin yetersizliği olduğunu belirtmektedir. Böylece dini hakikatin misyonerlik vasıtasıyla tebliği ve inancın felsefî üslup ve bilimsel muhteva içerisinde ispatını gerçekleştiren eserin telifi, Arapça öğrenimini esas almaktadır.

Ramon Llull's Worldview and Influence on Teaching Arabic in Medieval Universities

Selman Dilek

Ramon Llull: Life and Works

Ramon Llull (1232-1315) came into the world in the medieval multicultural Majorca, where different religious communities lived together. Although he left for Paris to complete his religious study after being educated for a time, he returned to Mallorca after some visits he made to Barcelona. He took lessons from an Arabian master there and resided in Algeria and Tunis for some time. His early works started to take shape in this period, during which he wrote his *Lògica d'Algatzell* and *Llibre De Contemplació* in Latin and Catalan by gathering the copies he had compiled in Arabic. When he secluded himself in Puid de Randa in 1247, he experienced some kind of vision and started to write a part of *Ars*. After some spiritual inspiration, he decided to become active in three fields: writing the best book to explain Christian doctrines, establishing language schools for teaching Arabic, and calling disbelievers to Christianity (Llull, 2017, p. 85). Accordingly, he established a language monastery in Miramar with the support of Papacy by persuading King James II in 1276. Traveling to Montpellier, he wrote his novel *Blaquerna*, which has autobiographical elements, and later penned *Ars Demonstrativa* about letter symbolism.

@ Dr. selmandilek@gmail.com

© Scientific Studies Association
DOI: 10.12658/M0322
insan & toplum, 2019.
insanvetoplum.org

While the Church was under the influence of France, he tried to convince the Kingdom of France to eliminate Averroism in the University of Paris and to provide language teaching at the university. In 1299, he became the warden of speech in synagogues and mosques for missionary activities in Barcelona. In 1305, he came to Paris again and wrote *Liber de Fine*, in which he propounds his ideas about the fight against the Islamic world. Some scholars from the University of Paris wrote an edict supporting *Ars Brevis* being taught as a textbook in 1310. Although he has died when he departed from Tunis to Mallorca, myths about his being murdered during his invitation to Christianity started going about in the medieval ages. Leaving his mark in almost every field from politics to war and from religious thought to literature, Ramon Llull penned more than 280 works.

Ramon's Intellectual Roots

The roots of Ramon's approach, based on a fight in three different fields, can be found in three different figures from Medieval Catholicism: Peter the Venerable, Francis of Assisi, and Raymond of Penyafort. In a period when military defeat and religious deviance had shattered the Catholic world, these three figures undertook the reconstruction of missionary activities (Francis), the actualization of Islamic studies (Peter), and the synthesis of mission and war doctrines (Penyafort). Peter (1156), who is from the Montboissier aristocrats, made Cluny Abbey a center for theological study. Peter had an active role in forming thoughts about Islam in Medieval Christianity and starting translations from Arabic. After traveling to Spain in 1142, he actualized a program oriented toward knowing Islam, and Cluny Abbey became the center for Islamic studies. He wrote works summarizing the primary doctrines of Islam and critiques on the Islamic faith. Although these works formed an introductory literature, going beyond the classical apologetic tradition, they tried to advance to the critical level by studying Islam from its primary texts. Another significant activity of his was forming a committee to translate the Quran. People who had been trained at the Toledo school, which existed in the context of translating the Quran, got a translation school established.

After the defeats in the Crusades, the quest for a different roadmap towards the Islamic world appeared. In this direction, a belief was passed around that they could succeed by re-actualizing the missionary activities from Christianity's earlier periods. Francis (1181-1226) proposed missionary activities as an al-

ternative method to war, and he gained the support of the Church. Moving with the idea that acceptance would be easier if the Christian message were served in an understandable manner, he made three mission voyages toward Muslim societies. As the spread of Christian truth can only be in a self-suitable way, a method of invitation in the way of the apostles had to be applied. Ramon equates his spiritual bond with Francis and tries to develop the approach Francis had brought in two respects. Francis had advised learning Arabic in order to convey the message correctly, and Ramon had moved to the Catholic center to actualize this approach more systemically. In addition, following Francis's steps, he based this on missionary activities instead of military doctrine. He believed that the missionary could not be completed without a grasp of Arabic, and the victories won through war would remain inconclusive without missionaries.

Ramon left for Paris to complete his studies. After he met with the Second Master of the Dominican Order, Raymond (1275) left Paris and returned to Mallorca where he studied Arabic lore. After studying law in Bologna and theology in Barcelona, Penyafort took charge within the Dominican Order. Raymond, who had penned critiques of the Muslim faith, was also a close friend of Thomas Aquinas who encouraged him to write Averroist critiques. According to Lohr, the reason why Raymond persuaded Ramon not to go to Paris was that he saw learning Arabic alongside Latin to be necessary (Lohr, 1984, p. 58). Raymond was effective in how Ramon brought the fields of ideas, invitation, and war together for the same goal. In addition, Raymond again was a figure who led Ramon to language schools. Peter, Francis, and Raymond had the earlier conflict with Islam with its apologetic characteristic attain a doctrinal quality by analyzing texts directly.

Ramon's Approach to Islam and Arabic

Differing from the tradition that only sees missionaries converting, Ramon brought a content that regarded a scientific tone. He also extended the limit of language learning from the simplicity of a colloquial language to scientific profoundness. Language education formed an integration with three goals indoctrinated in Ramon's epiphany:

- a. Sacrificing your life to convert disbelievers without worry or fear,
- b. Writing the best book in the world against the deviances of disbelievers and heretics,
- c. Establishing monasteries to teach the necessary languages for being a missionary.

According to Ramon, spiritual and scholarly progress takes place by idealizing martyrdom for the sake of religious calling, whose first phase is based on language learning. In order to prove the rational base of Catholic teaching, philosophy and science must wait for the missionary who has learned Arabic. But he saw the scholastic syllabus as insufficient and there had been no work that could explain the faith by evaluating all scientific fields. Though Ramon instrumentalized science to arrive at the truth, he did not absolutize it; what really mattered was being able to reach the knowledge arising from God's inspiration. And this brought a perspective in which mystical experience, philosophical thinking, the soul of the missionary, and the doctrine of conquering intertwined.

Paris, where Ramon stayed between 1297-1299, had an atmosphere under the thumb of the Condemnations of 1270 against Averroism. Ramon, under papal protection and the protection of the kingdoms of France and Aragon, fought against heretics both theoretically and practically. He was in Paris between 1309 and 1311 while giving lectures. Aristotelian scholiasts who saw religious faith as something incomprehensible caused people to question religious belonging. That was the reason why a new education system based on new books had become needed.

In *Ars*, Ramon aimed to develop a system that could testify with rational evidence that all sciences indicate religious truth (Llull, 2017, p. 16). He identified common concepts from all religions with the authenticity of knowledge. These concepts must be researched in the names of God, of whose reflections we can see in the world. The names of God assure that we both understand the nature of divinity and the explanation of creation. With a method that included traces of Islamic symbolism, he built the book upon letters and numbers.

Ramon, who aimed to benefit from the Islamic tradition, considers learning Arabic necessary in order to break the influence of the same tradition. In his book *Liber de Gentili et Tribus Sapientibus*, he stated that universal peace can only be possible by living in the shadow of faith in the light of rational principles. By accepting that universal truth is represented in Christianity, Ramon thought that other cultures might have traces of this single truth. Truths in other religions –mostly corresponding to the principals of Christianity– are the means to understand Islam and Judaism. Defending that inter-societal conflicts

arise from religious disputes, he thought that peace could happen by making the diversities comprehensible. He believed that transferring the missionary to dialectical forms would bring precise results in the sense of conversion and that understanding the Muslim interlocutor is necessary. Because Muslims did not lack metaphysical knowledge, their conversion was not easy (Llull, 2018, p. 55). That is the reason why the students who take language education must learn rationale adequately.

Ramon rejected war in his earlier works, stating that those who advocate the legitimacy of power are estranged from the apostles' legacy, which is based on ordeal and patience. If Christians appealed to the iron sword, they would adopt the Muslims' method, as Muslims appealed to fighting to make their faith dominant. However, Ramon had tried to bring a legitimate framework to war in his later works. The Fall of Acre in 1291 could be seen as a phase of change in Ramon's world of thought. In 1292, he wrote *Liber de Passagio*, which he dedicated to Nikolaus IV and which discusses the recapture of Jerusalem. This book, which was later presented to Clemens V, is a war strategy book with details from the preparation phase to financial sources, from selecting commanders to which tactics to follow. In this context, he revived the establishment of language schools. In Ramon's mind, missionary and war, though different methods, are based on the same reason: to make Muslims accept the Christian creed that is both belief- and rational-related. Eventually, his earlier perspective on military power evolved in the last phase of his life into a perspective instrumentalizing the use of force to fulfill the mission.

Council of Vienne and Teaching Arabic in Universities

The monastery, which gave language education thanks to Ramon persuading Jacob I and John XXI, was opened on October 17, 1276 in Miramar, northwest of Majorca. In 1290, Ramon penned epistles to be presented to the King of France and the Pope, and he requested establishing language monasteries in different cities. In 1305, writing a letter again to the Pope, he suggested opening four monasteries in Christian countries. In *Liber de Ente*, he commended arranging a new Crusade to the Holy Land together with opening monasteries that would provide language education in Rome, Paris, and Toledo; punishing philosophers who attack Christian theology, and having missionaries in

mosques and synagogues. The Council of Vienne was a milestone in the history of the university in the sense that it included Eastern languages in the syllabus and punished heretic movements. The Council of Vienne, which met between October 16, 1311 and May 6, 1312, was gathered under Pope Clemens V. According to the 11th Code of the Council's decisions, opening language schools was decided in the universities of Paris, Oxford, Bologna, and Salamanca under the patronage of the Papacy. The text indicated the aim to improve religious language and the order to transfer Christianity to other languages. Also, salient respect was shown in the emphasis given to translations. If we look for an answer from Ramon as to why and which translations must be made we would find: (1) How to convey the Bible to everyone must be learned. (2) The languages of all Christian sect members and the soldiers who fight against Saracens must be learned. (3) Translations that would support Catholics' faith against heretics must be made (Llull, 2017, p. 22).

After the defeats faced in the Crusades, which had provided Christians with political and social unity, the search for new strategies appeared alongside the followers of war. There had been a transformation from teaching based on the sacred war doctrine that legitimized violence to the idea of a mission based on divine submission and mercy to others. The goal of Christianization had been brought to the fore while remaining a goal of dominance over Muslim territories. First, the problem of the missionaries' difficulty conversing with the interlocutor societies resulted in learning patois and, accordingly, the establishment of monasteries that gave language education. In addition to this, the multidimensional encounter with Islamic thought and the need for accumulating Arabic to benefit both in philosophically explaining Christian theology and in eliminating religious heresy had reawakened language education. Persuading both the Papacy and the Kingdoms, Ramon ensured that learning Arabic had gained an academic perspective. Although this failed, the perspective that would instrumentalize language teaching in the struggle with others would manifest itself towards colonialism. Being one of the figures who had designated the intellectual background of language learning, Ramon regarded Arabic as an instrument that would ensure both theoretical transformation and practical dominance in his suggestions on overcoming the crisis that had been born from the interaction of medieval Christianity with Islam.

Kaynakça | References

- Akasoy, A. (2012). Al-Ghazali, Ramon Llull and religionswissenschaft. *The Muslim World*, 102(1), 33-59.
- Akasoy, A. ve Giglioni, G. (2010). *Renaissance Averroism and its aftermath: Arabic philosophy in early Modern Europe*. London, Springer.
- Akyol, O. S. (2005). *Thomas Aquinas, doctor angelicus, hayatı, eserleri ve düşüncesi*. İstanbul: Homer Kitabevi.
- Badia, L. (2016). *Ramon Llull as a vernacular writer: Communicating a new kind of knowledge*. L. Badia, J. Suñol, J. Santanach, A. Soler ve A. Llopart (Ed.). Woodbridge: Tamesis.
- Barber, M. C. (2003). *Theologische realenzykloaedi* (35. Cilt). G. Müller, H. Balz ve G. Krause (Ed.). Berlin/New York: De Gureyter.
- Bartlett, R. (1993). *The making of Europe: Conquest, colonization and cultural change 950-1350*. New York: Penguin.
- Batuk, C. (2009). İki sultan St. Francis, Fransiskanlar ve bir arada yaşama sorunu. *Milel ve Nihal*, 6(2), 199-231.
- Bautz, F. W. (1994). *Biographisch-bibliographisches kirchenlexikon* (7. Cilt). T. Bautz (Ed.). Herzberg: Bautz.
- Benhamamouche, F. (2008). Ramon Llull and his Islamic undertaking. *Quaderns de la Mediterrània*, 9, 157-164.
- Brunner, R. (1969). Ramon Llull und das studium des Arabischen. *Zeitschrift für romanische Philologie*, LXXXV, 132-143.
- Burnett, C. (2009). *Arabic into Latin in the Middle Ages. The translators and their intellectual and social context*. Aldershot: Ashgate.
- Daiber, H. (1981). Der missionar raimundus lullus und seine kritik am Islam. *Estudios Lulianos*, 25(3), 47-57.
- Dierksmeier, C. (2018). An ethos for all? Ramon Llull and the search for a global ethic, Renovaito. *The Journal of Zaytuna College*, 2(1).
- Eco, U. (2004). *Avrupa kültüründe kusursuz dil arayışı*. K. Atakay (Çev.). İstanbul: Literatür.
- Enders, M. (2004). Die philosophie der religionen bei Lullus und cusanus gemeinsamkeiten und differenzen. *Akten des Internationalen Kongresses zu Ramon Llull und Nikolaus von Kues*. Brixen Bozen.
- Fidora, A. ve Akasoy, A. (2008). Ibn Sab'in and Rimundus Lullus The question of the arabic sources of Lullus Logic. A. Akasoy ve W. Raven (Ed.). *Islamic thought in Medieval Ages* içinde. Brill: Leiden.
- Fidora A. ve Rubio, J. E. (2008). *Raimundus Lullus. an introduction to his life, works and thought*. Turnhout: Brepols.
- Fück, J. (1955). *Die arabischen Studien in Europa bis in den Anfang des 20. Jahrhunderts*. Leipzig: Harrasowitz.
- Girard, A. (2017). Teaching and learning Arabic in early modern Rome: Shaping a missionary language. *The teaching and learning of Arabic in Early Modern Europe* içinde. J. Loop, A. Hamilton ve C. Burnett (Ed.). Brill.
- Hillgarth, J. N. (1971). *Ramon Llull and Lullism in fourteenth-century france*. Oxford.
- Johnston, M. D. (1996). *The evangelical rhetoric of Ramon Llull: Lay learning and piety in the Christian West around 1300*. Oxford.
- Keicher, O. (1909). Raimundus Lullus und seine Stellung zur arabischen philosophie. *Beitraege zur Geschichte des Philosophie des Mittelalters VII* içinde. Münster
- Kritzcek, J. (1964). *Peter the venerable and Islam*. Princeton: Princeton University Press.
- Küng, H. (2007). *Das Christentum*. Münih: Piper.
- Llull, R. (1985). *Selected works of Ramon Llull (1232-1316)*. A. Bonner (Ed.) Princeton: Princeton University Press.
- Llull, R. (1993). *Doctor illuminatus: A Ramon Llull reader*. A. Bonner (Ed.). New Jersey: Princeton University.
- Llull, R. (1998). *Das buch vom heiden und den drei weisen*. T. Pindl (Ed.). Reclam. Stuttgart.

- Llull, R. (2001). *Ars brevis. Lateinisch-Deutsch*. A. Fidora (Eds). Meiner. Hamburg.
- Llull, R. (2017). *Vita coetanea, vida coetànea, vida coetània, a contemporary life*. A. C. Ocana (Ed.). Amsterdam: John Benjamin Publishing.
- Llull, R. (2018). *A companion to Ramon Llull and Llullism*. A. Austin ve M. D. Johnston (Ed.). Brill.
- Llull, R. (1914). *Obres de Ramon Llull* (4. Cilt). M. Ubrador ve S. Galms (Ed.). Palma de Mallorca.
- Llull, R. (1978). *Opera Latina* (6. Cit). H. Riedlinger (Ed). Maioricensis Schola Lullistica, Institutii Raimundi Lulli Uniuersitatis Friburgensis, Turnhout.
- Llull, R. *Ramon Llull Database*. Universitat de Barcelona, Centre de Documentacio Ramon Llull: <http://www.ub.edu/llulldb/> adresinden 01.03.2018, 01-05.2019 tarihleri arasında erişilmiştir.
- Llull, R. (1965). *Raymundi Lulli opera omnia* (2. ve 8. Ciltler). I. Salzinger (Ed.). Frankfurt am Main.
- Lohr, C. (1984). Christianus arabicus, cuius nomen Raimundus Lullus. *Freiburger Zeitschrift für Philosophie und Theologie* 31. Paulusverlag.
- Lohr, C. (2006). Raimundus Lullus und die scholastik. *Recherches de Théologie et Philosophie Médiévales*, 73(2), 335-347.
- O'Collins, G. (2013). *The second Vatican council on other religions*. Oxford: Oxford University Press.
- Öztürk, T. (2015). Toledo koleksiyonu: Sebepleri ve sonuçlarıyla ilk oryantalist çalışmaları. *Milel ve Nihal*, 12(1), 55-80.
- Prawer, J. (1972). *The Crusaders' kingdom: European colonialism in the Middle Ages*. New York: Praeger.
- Riley-Smith, J. (2005). *The crusades: A history* (2. Baskı). Londra: Continuum.
- Rubio, J. H. (2015). Saint Louis and Llull's plan fort he crusade in the Western Mediterranean: Modo bellandi et modo convertendi. F. Sabate (Eds). *Life and religion in the Middle Ages* içinde. Newcastle.
- Runciman, S. (1992). *Haçlı seferleri tarihi* (3. Cilt). F. İşıltan (Çev.). Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Rüegg, W. (1992). *A history of the university in Europe, universities in the Middle Ages* (1. Cilt). Cambridge: Cambridge University Press.
- Schrey, H. H. (1990). *Theologische realenzykloaedie* (20. Cilt). G. Müller, H. Balz ve G. Krause (Ed.). Berlin/New York: De Gureyter.
- Speer, A. ve Wegener, L. (2006). *Wissen über Grenzen: Arabisches wissen und lateinisches mittelalter. Miscellanea mediaevalia* 33. Berlin: De Gureyter.
- Tolan, J. V. (2002). *Saracens: Islam in the Medieval European imagination*. New York: Columbia University Press.
- Vatican. (2006). *Documenta Catholica Omnia*. Cooperatorum veritatis societas, de ecclesiae magisterio concilia oecumenica, 1311-1311- Concilium Viennense. http://www.documentacatholicaomnia.eu/01_10_1311-1311-_Concilium_Viennense.html adresinden erişilmiştir.

